

! Iste za korist delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravljali do
vsega kar producirajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju.
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, pripripi-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (477)
je številka
tedaj vam s prihodnje
številko našega lista po-
teče naročnina. Prosi-
mo, ponovite je takoj.

ŠTEV. (NO.) 476.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 24. OKTOBRA, (OCTOBER) 1916.

LETO (VOL.) XI.

Grof Stuerghk ustreljen.

V soboto je bil na Dunaju ustreljen ministrski predsednik grof Karl Stuerghk.

Ta vest prinaša tudi poznavalcem avstrijskih razmer veliko presenečenje, tem nemara še več, kakor tistim, ki ne vedo dosti o Avstriji. Grof Stuerghk je namreč bil ministrski predsednik, toda kljub temu prav neznaten mož. Avstrija je imela na čelu svoje vlade malokdaj velike duševne sile; ali med vsemi, ki so kdaj gospodovali v tej čudni državi, bi menda grof Stuerghk še odnesel prvo ceno, če bi se bila razpisala za duševno omejenost.

Če smo govorili o onih, ki so kdaj gospodovali v Avstriji, je ta izraz pravzaprav netočen, ker se tiče Stuerghka. On v resnici nikdar ni gospodoval, temveč je le hlapčeval. Za to je pa pač imel izvrstno sposobnost. In ta lastnost se v Avstriji ceni; le zaradi nje je bilo mogoče, da je prišel na čelo ministrstva.

Politično je bil grof Stuerghk nemški liberal. Bolj natančno bi morali reči, da je pripadal nemško liberalni stranki, kajti če ga imenujemo liberalca, bi bilo s tem pravzaprav rečeno, da je bil liberalnega prepričanja, ali pa vsaj, da je imel liberalne nazore. S tem bi bilo pa veliko preveč rečeno.

Kar je o Stuerghku popolnoma gotovo, je to, da je bil grof. Sicer ni bila ta grofija prekomerno stara. Njegova očetova hiša se je v šestnajstem stoletju preselila z Bavarskega na Štajersko. Leta 1638. ji je bil podeljen baronat (Freiherrnstand), leta 1711. je bila pa "povišana" v grofovski stan. Ali Karl Stuerghk, ki je bil rojen l. 1859. v Graecu, se je čutil aristokrata, kakor da izvira njegovo plemstvo še iz križarskih vojn. Nemški liberalni stranki se je prišteval že v dijaških letih, kakor so se ji večinoma prištevali drugi štajerski aristokrati. Njegov liberalizem je bil pa vedno grofovski, in kolikor se je gospod Karl Stuerghk staral, toliko je tudi njegov liberalizem bledele, tako da ni bilo naposled med njim in kakšnim klerikalcem skoraj nobene razlike več.

To je zlasti pokazala, ko je bil naučni minister v Avstriji. V to ministrstvo je prišel že leta 1886. kot uradnik, in je tam leta 1894. postal dvorni svetnik. Ali njegova častihlepnost je vedno gledala višje, in politika mu je služila za lestev, po kateri je mislil priplezati do svojega cilja. V svoji stranki je skušal igrati vlogo med voditelji; neznatnost liberalne stranke, ki je vedno klečevala pred vsakim grofom in baronom, mu je to ponekod omogočila, dasi je bilo njegovo voditeljstvo vedno le fiktivno. Dovolili so mu, da je govoril na strankinih konferencah in v parlamentu, kjer so njegovi govori postali glasoviti zaradi nenaravnosti izražanja.

V letih 1905. do 1907. je bil Stuerghk med najsrdečjšimi nasprotniki splošne volilne pravice. Njemu nikakor ni šlo v glavo, da bi mogel njegov voznik z enako pravico voliti kakor on. Toda socialna demokracija je bila takrat močnejša od njega in od njegovih aristokratskih pajdašev. Splošna volilna pravica je zmagala. Stuerghk se je potem delal, kakor da se je sprijaznil z gotovim faktom, toda v srečo je še vedno ostal sovražnik "plebejske" enakopravnosti. Postajal je čimdalj bolj konservativen in reakcionaren.

Kljub temu, ali bolje rečeno prav zato je bil leta 1909. imenovan za naučnega ministra. Na tem mestu se je njegov liberalizem že tako temeljito razblinil, da je delal klerikalizmu največje koncesije. V tem času se je odigrala tudi znana Wahrmondova afera, ki je raznesla sramoto avstrijskega učnega sistema in škandal političnega preganjanja po vsem svetu.

Nekateri ameriški časopisi pravijo, da je bil Stuerghk kot minister za javna dela dne 5. oktobra 1911. cilj znanih Njeguševih strelcev v avstrijskem parlamentu. To je pomota. Stuerghk je bil naučni minister in Njeguš sploh ni meril nanj, ampak je namenil krogle svojega revolverja vsojemu ministru Hoehenburgerju, ki se je smejal med govorom dr. Viktora Adlerja o draginji in stradanju delavstva.

Ministrski predsednik je bil tedaj baron Gautsch, ki je pa kmalu nato demisioniral. Sicer tudi Gautsch ni bil baš presvetla luč, vendar pa mu ni treba priznati, da se je v vprašanju volilne pravice izpreobrnil iz Savla v Pavla in si potem pridobil zasluge zanjo. In tudi to se mu mora šteti v čast, da je, ko je bil drugi ministrski predsednik, rajši odstopil, kakor da bi bil vladal protiustavno.

Prav takrat se je Stuerghku zazdelo, da je prišel njegov čas. Nihče izmed političarjev, ki jih je bil povabil cesar, ni hotel prevzeti ministrskega predsedništva; Stuerghk je to storil na prvi po-

živ, kajti le čakal je na to, da izpodrine svojega bivšega šefa.

Ko se je Stuerghk vrnil od cesarja, je nalez na splošen odpor; niti nemški liberalci mu niso hoteli izraziti zaupanja. Vsak drugi državnik bi bil v takih razmerah takoj odstopil. Ali Karl Stuerghk je imel trdo kožo, kjer je bila prizadeta njegova častihlepnost. Ostal je. Neznatnost meščanskih strank mu je to omogočila.

On je nekaj časa igral komedijo, kakor da misli res vladati s parlamentom. Toda to ni trajalo dolgo. Državni zbor je bil poslan na počitnice, in Stuerghk je vladal s paragrafom 14. To se je ponavljalo, dokler ni bil začetkom leta 1914. parlament definitivno poslan domu. Od tistega časa ni bil več sklican.

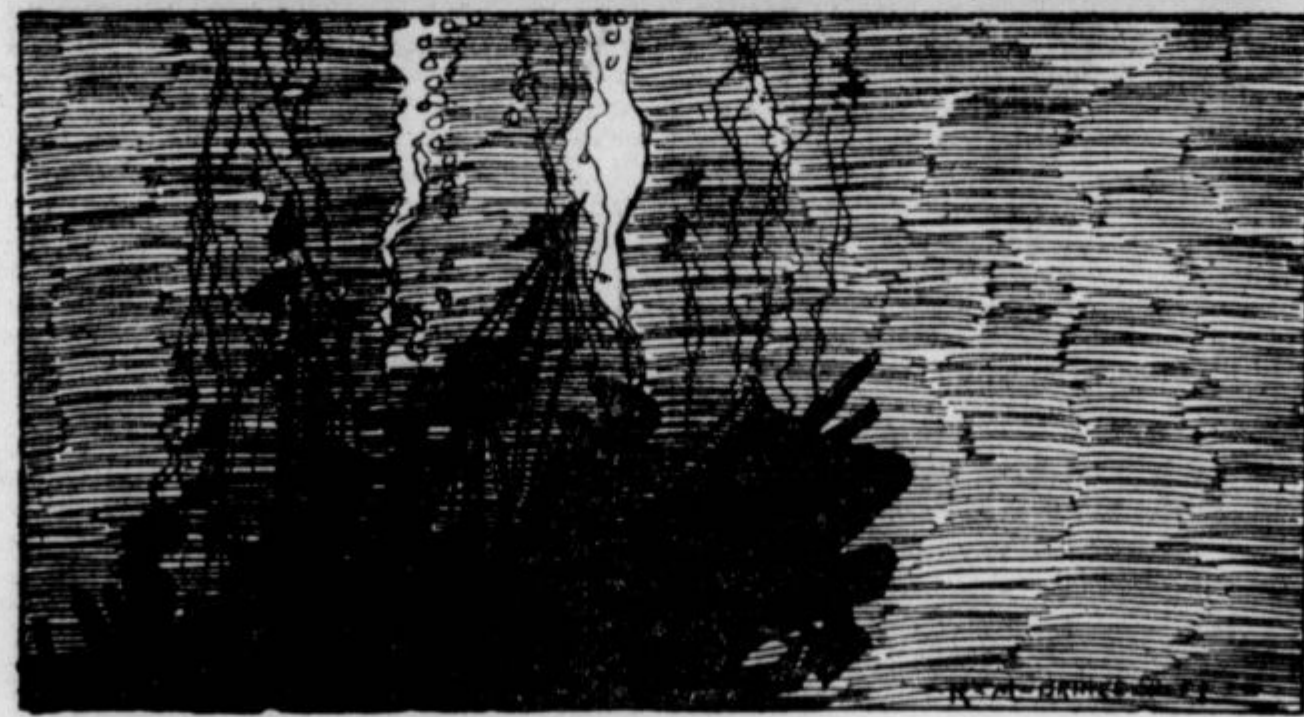
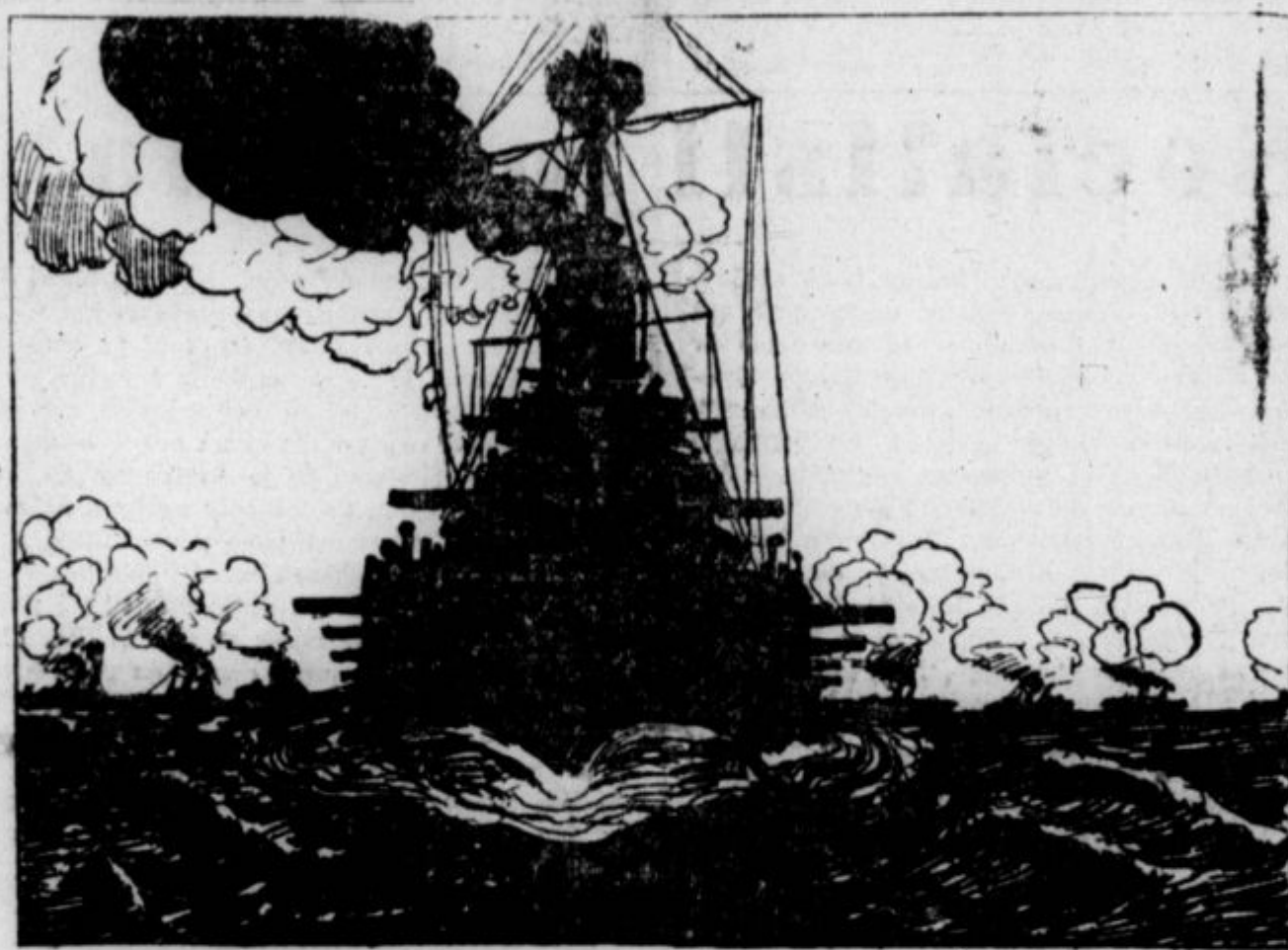
V soboto je bil na grofa Stuergha uprizorjen atentat.

javil, da je izvršil atentat iz političnih razlogov, ker ni hotel Stuergh sklicati parlamenta.

Dr. Friedrich Adler je sin po vsem svetu znane voditelja nemške socialne demokracije v Avstriji, dr. Viktora Adlerja. Od vlade cenzurirani in od vlade najbrže sestavljeni telegrami pripovedujejo senzacionalne reči o nasprotju med očetom in sinom, o Friedrichovem radikalizmu in fanatizmu in o njegovi brezpomembnosti v socialistični stranki. Imenujejo ga "avstrijskega Liebknechta", kakor da bi bila to kakšna psovla. In naposled že tmešavajo opazke, da je najbrže blazen.

Tekom sedanjih vojne so se v marsikaterem vprašanju res poakzala nasprotna mnenja med očetom in sinom. Ali kar bi vldaa iz tega rada konstruirala, vendar ne pojde. Adlerjevo dejanje je gotovo individualno. Ne le njegov oče, ampak

Konec.

Copyright, 1916, E. E. McClure.

Ministrski predsednik je hodil na kosilo v znani dunajski hotel v notranjem mestu Meissl in Schaden. V to restavracijo je prišel v soboto ob dveh popoldne dr. Friedrich Adler. Naročil si je kosilo, ko je bil gotov, je plačal, vendar pa je ostal še nekaj časa pri mizi. Naposled je vstal. S hitrimi koraki se je približal Stuerghku in trikrat ustrelil nanj. Dve krogli sta ga zadeli v glavo in takoj je bil mrtev.

Nanj sta planila baron Aehrenthal, brat rajnega zunajega ministra, in vrhovni natak. Adler se jima je iztrgal in oddal še dva strela, vsled česar je bil Aehrenthal lahko ranjen na nogi. Od vseh strani so vrveli avstrijski in nemški častniki, in dr. Adler, ki je videl, kakšen je položaj, je mirno dejal:

"Gospoda, natančno vem, kaj sem storil in ne bom se upiral aretaciji."

Ko so ga vprašali, zakaj je streljal na Stuerghka, je odgovoril:

"To povem sodišču."

Poročila pravijo, da je bil Adler videti najmirnejši človek v vsej restavraciji. Pozneje je iz-

sploh nihče najbrže nima nič opraviti z njim. In kar se tiče socialistične stranke v splošnem, ne bo odobraval tega atentata, kakor nobenega ne. Ali zato ni treba iz malih nasprotij delati ogromnih reči in razglašati sina za norea.

Frie Adler, ki je 32 let star, je zelo talentiran mlad mož in je to v mnogih slučajih pokazal s svojim peresom. Odkar je dovršil svoje študije, je redno sodeloval v "Kampfu", ki ni "list nekih preradikalnih socialistov", kakor pravijo cenzorjevi telegrami, ampak revija nemške avstrijske socialistične stranke, v katero so pisali dr. Renner, dr. Bauer, Pernerstorfer, dr. Max Adler, Hilferding, Kautsky, tudi dr. Viktor Adler i. t. d. Tudi na raznih strankinih zborih je nastopal. Da je njegova kri bolj vroča kakor očetova, je naravno. Ali popolnoma nezmisliva je trditev, da je bil zaradi svoje opozicije izključen iz stranke. V evropskih socialističnih strankah se že prenaša nekoliko svobode mnenja in besede.

Atentat seveda obžalujemo. Ne vemo, če je Friedrich Adler pričakoval, da najdejo njegovi strelci odmev po vsej Avstriji. Če je bilo to nje-

govo mnenje, tedaj je bil njegov motiv plemenit; hotel se je žrtvovati za vlek ideal. Kajti da se žrtvuje, o tem ni mogel dvomiti. Ali zdi se nam, da se je v svojem pričakovanju motil.

Sicer je v načinu poročanja marsikaj sumljivega. Prvi brzojav o atentatu so prišli iz Berlina. Pravili so, kakšno ogorčenje da vlada na Dunaju zoper Adlerja. Toda kmalu potem je prišla vest, da je bil za cele ure ustavljen brzojavni promet med Dunajem in Berlinom. Zakaj? Da ne bi v Berlinu izvedeli, kako silno Dunajčani obsojajo atentat? Ni li bolj verjetno, da se je na Dunaju vendar kaj zgodilo, kar bi bili radi prikrili svetu?

Iz Rima res poročajo, da so bili veliki nemiri.

Toda na Dunaju in v Avstriji sploh ne bo revolucije. Kdo naj uspešno rebelira s praznimi rokami? Kako naj se izvrši revolucija, ko so regimenti v Nemčiji, da jo zatro v Avstriji, in v Avstriji, da jo poteptajo na Nemškem?

V tem je bila najbrže Adlerjeva zmota. Streljal je in samega sebe je žrtvoval — brez pričakovane uspeha.

Ne verjamemo, da je Frie Adler prišel ob pamet. Ali da je bilo njegovo stanje nenormalno, ko je šel streljat na Stuerghka, verjamemo popolnoma. To pa nam daje pojm, kakšne morajo biti razmere v Avstriji.

Dr. Adler pravi, da je streljal na ministrskega predsednika, ker ni hotel sklicati parlamenta. Ali gotovo ni streljal zaradi same formalnosti. Kmalu bodo tri leta, kar v Avstriji ni državnega zbora, a doslej še ni prišla Adlerju na misel, da bi šel streljat zaradi tega.

Ampak parlamentarizem ni le formalnost. In prav pred kratkim so imeli socialistični poslanci, s katerimi hočejo telegrami spraviti mladega Adlerja v najbolj kričeče nasprotje, sestanek, na katerem so razpravljali o položaju v Avstriji. Resolucije, ki so bile tam sprejete, so prišle le deloma v javnost, zakaj cenzura je po njih tako križala, da je od ene ostal komaj uvod. Vendar pa vidimo, da se ostro kritizira ves gospodarski sistem, zlasti dobavljanje in razpečevanje živila, da se govori kritično o notranjih političnih razmerah, da se obsoja vladni absolutizem, odprava zborovalne, društvene, tiskovne svobode, in da se tudi tam zahteva sklicanje parlamenta.

Gotovo! Državni zbor ni odpravljen le za to, da ni treba poslušati sitnih govorov raznih poslancev, ampak zato, da lahko absolutizem popolnoma brezobzirno nastopa in da lahko zakriva svojo golo nesposobnost v gospodarskih rečeh.

Če to vpoštevamo, tedaj bomo razumeli, da je bil Adlerjev atentat plod razmer, ki vladajo v Avstriji, in da morajo biti te razmere grozne, prav zato, ker so mogle sploditi atentat. Nobeno legalno sredstvo ni pomagalo. Vsaka zahteva je bila glas vpajočega v puščavi. Vojna se nadaljuje in beda raste, a noben apel ne doseže ušes.

Torej se mora zgoditi nekaj takega, kar se bo moralo slišati!

Tak je, bil sklep dr. Adlerja in ta zaključek mu je kazal atentat kot edini izhod.

Ali na Dunaju imajo ušesa preveč zamašena in kožo pretrdo.

Berlinski "Vorwaerts" je bil deset dni ustavljen. Sedaj smo zopet izhajali. Izjava socialno demokratičnega strankinega vodstva pravi, da je bil ustavljen zaradi nekega članka, ki se je bavil z nasprotniki državnega kancelarja Bethmann Hollwega. Ko je bila vložena prošnja, naj se preklic prepoved izhajanja, je vojni guverner zahteval gotove izpremembe v uredniškem štabu, ki bi "dajale jamstvo, da se bo list v bodoče ravnal strogo po uradnih navodilih." Vojni guverner je "želel", da naj nadzoruje uredniški del lista kakšna oseba, ki ima dovolje avtoritete, da garantira za "zvestobo" lista.

Kakšna naj bo ta "zvestoba", si je lahko misliti. Jasno je, da je svoboda časopisja v Nemčiji popolnoma uničena. Vojni guverner gre sicer po ovinkih, ampak v bistvu ne zahteva nič drugega, kakor da naj se njemu prepusti imenovanje glavnih urednikov. Seveda ne naravnost. Ampak če bo "nadzorovanje" izročeno osebi, ki njemu ni všeč, se posluži svoje moči pa ustavi zopet list. Za to ni treba čarovništva.

Francoska lada je zatrla v Parizu izhajajoči ruski socialistični list "Naše Slovo". Francoska in nemška vlada si lahko sežeta v roko, prav tako kakor ruska in avstrijska. Kakor pravzaprav vse skupaj.

Kandidat socialistične stranke
za predsednika je
Allan L. Benson

Kandidat socialistične stranke
za podpredsednika je
Geo. R. Kirkpatrick

Prijatelji delavcev.

Pravijo, da je dal predsednik Wilson železničarjem osemurni delavnik.

Mi vemo, da jim ni dal ne Wilson ne kongres ničesar razen tega, kar jim je moral dati. Kajti Wilson in kongres sta imela le eno alternativo: Zakon o osemurnem delavniku ali pa železničarski štrajk.

Kapitalisti so se morali bati železničarske stavke zaradi svojih profitov. Na milijone dolarjev kapitalističnega dobička bi bilo splavalo po vodi, če bi se bil ustavil promet na železnicah. Seveda bi bila napravila taka stavka tudi delavcem tuptam sitnosti; delavski boji se ne morejo voditi, ne da bi tudi delavstvo kaj trpelo v njih.

Ali to ni skrbelo ne Wilsona ne kongresnikov. Skrbeli so jih kapitalistični profiti. Teh niso mogli rešiti drugače kakor z zakonom o osemurnem delu in zato je bil ta zakon sprejet.

Kdaj so še delavci, ki so si z bojem pridobili par centov zboljšane plače, dejali, da so jim kapitalisti "dali" tiste cente.

Kongres je moral skleniti osemurni zakon in ga je sklenil. To je bilo vse.

Toda zaradi tega zaokna imenujejo Wilsona prijatelja delavcev.

Za to trditev ni dokaza. Kongres je na Wilsonov predlog sklenil osemurni delavnik za železničarje. Zakaj ni Wilson predlagal osemurnega delavnika za druge delavce?

Ako je prijatelj delavcev, bi moral pokazati to prijateljstvo tam, kjer ni prisiljen. Toda železničarji so imeli orožje v rokah, drugi delavci ga niso imeli. Zato je Wilson "dal", kar je moral, ničesar pa ni dal, česar ni bil prisiljen dati.

Wilson je prijatelj delavcev. On jim želi pravičnost.

Kaj pa je po Wilsonovih nazorih pravičnost za delavce? Po njegovih lastnih besedah "taka plača, s katero je mogoče živeti". To je dejal Wilson, ko je sprejel ponovno kandidaturo.

Hvala lepa za tako pravičnost! Z Wilsonovo pravičnostjo za delavce se bodo strinjali vsi kapitalisti. Rockefeller ne bo nikdar priznal, da se ne more živeti s plačami, ki jih on plačuje. In prav ima. Za dokaz lahko pravi, da njegovi delavci živijo.

Vpraša se le, kakšno je tako življenje.

Človek živi nekaj časa tudi ob kruhu in vodi. O puščavnikih pripovedujejo, da so se hranili s koreninami in kobilicami. To je dandanes že bolj težko; kdor bi se poskusil hraniti s koreninami divjega pelina, ki raste po Wyomingu, bi se kmalu poslovil od življenja. Kobilice so pa sicer strašna nadloga za kmeta, kadar se spuste v celih oblastih na polje, toda kadar bi jih človek hotel loviti za svojo hrano, jih navadno ni.

Delavci pa sploh niso puščavniki. Kje naj vzamejo časa, da bodo stikali po koreninah in kobilicah?

Toda Wilson je govoril o pravičnosti. To rej bi se bilo treba pomeniti nekoliko drugače.

Delavci ne dobivajo svojih plač zastonj. Delati morajo zanje. To se pravi: Ustvarjati morajo vrednosti. Premog, ki ga je rudar izkopal iz zemlje, je postal vrednost. Ko je to napravil iz njega, ga je izročil kapitalistu. In kapitalist mu je za to dal plačo.

Ima li plača enako vrednost kakor blago, katero oddaja delavec kapitalistu?

Kaj še! — Če bi plačal kapitalist delavcu toliko, kolikor je njegovo delo vredno, ne bi ostalo njemu, o, zaradi česar je kapitalist. V njegov žep ne bi šel profit. Če je sam kaj delal, bi si

smel vzeti toliko, kolikor je bil njegovo delo vredno. Vse drugo bi moralo ostati delavcem.

To bi bila pravičnost. Ampak Wilson pravi, da je pravičnost "plača, s katero se mora živeti." Torej je po njegovem mnenju pravično, da vzame kapitalist delavcem to, kar je izdelal delavec. Pravično, da zbira bogastvo, katerih ni ustvaril; pravično, da si pripravlja vse užitke, katerih ni zaslužil, povrh pa še kupi zaklade, katerih ne more porabiti niti z najrazkošnejšim življenjem; pravično, da si s temi zakladi napravi moč, s katero povečava od dne do dne odvisnost delavcev.

Wilsonova pravičnost je kapitalistična pravičnost. Vsi multimilijonarji so lahko zadovoljni z njo. Če jo delavci količič nastanujejo ogledajo, bodo dali Wilsonu in njegovi pravičnosti slovo.

Hughes ima v volilni kampanji marsikaj povedati proti Wilsonu. Ali kar se tiče delavca, si oboja lahko podata roko. Hughes priznava, da bi bilo treba tuptam zboljšati delavsko plačo.

In to je vse.

To priznavajo tudi kapitalisti. Rockefeller verjame, da bi delavci v Nemčiji zaslužili boljše mezde in Krupp je prepričan, da so delavci na Ruskem slabo plačani.

Kaj naj počno delavci z Hughesovo izjavo? Toda Hughesu se ne more zameriti. Njemu je delavsko vprašanje s sedmimi pečati zapečateni knjiga. Če privoščijo delavcem tuptam nekoliko boljše plače, misli, da je s tem že pokazal dobro sree. In kaj naj delavci pravzaprav zahtevajo drugega kakor dobro sree?

Da se delavsko vprašanje ne rešuje z regulacijo plač, je dejstvo, ki bo Hughesa presenetilo, če se mu pove. In če mu bo kdo dejal, da ima

delavstvo pravico do vsega, kar izdeluje, bo najbrže strmel in nsanjalo se mu bo nekaj o ropu.

Ali delavsko vprašanje se vendar ne more rešiti drugače kakor s popolno izpremembo gospodarskega sistema z razlastitvijo kapitalističnega razreda, to se pravi z odstranitvijo dražabnih razredov sploh.

Hughes je s svojo agitacijo zelo zaposlen. Gotovo nima sedaj časa, da bi poslušal socialistične nauke. Toda če bi mu kdo povedal, da hoče socializem odpraviti razrede, bi ga najbrže smatral za duševno bolnega. Nad vse je verjetno, da si republikanski predsedniški kandidat sploh ne more misliti sveta brez razredov.

Zato pa tudi ni vprašanje, ali ima Mr. Hughes dobro sree za delavce, ali ga nima. On ne razume položaja delavcev in stališča njihove politike. On ne ve, da je boj med delom in kapitalom neizogiben in da se ta boj ne more končati, dokler ne zmaga delo. Njegovo prijateljstvo gor, njegovo prijateljstvo dol; vredno je toliko, kolikor Wilsonovo.

Oboja sta zastopnika te družbe, ki danes obstoji, te družbe, ki se imenuje kapitalistična in je kapitalistična, in v kateri ne more biti pravičnosti in rešitve za delavstvo. Oboja sta z besedami lahko prijatelja delavcev, na moreta pa biti z dejanji.

In kakor kandidata, tako njiju stranki. Republikanska stranka zastopa volekapitalizem, demokratska stranka zastopa kapitaliste manjše kalibra; obe pa stojita na stališču sedanje družbe. Poleg svojih gospodarjev ne more ne ena ne druga zastopati še delavcev. Torej ne more delavstvo od njih ničesar pričakovati, in zato bi bilo nes pametno, če bi jim zopet dajalo moč v roke.

Socialisti in vojna.

Način socialno demokratičnega delovanja ob pričetku vojne je odvisen od razpoloženja ljudskih mas. To razpoloženje je pred vsem uravnavano po gospodarskih razmerah. Bebel ga je slikal v Jeni na sledeči način:

"Na milijone delavcev odpokličejo od njihovih rodbin, ki nimajo ničesar več, kar bi grizle, od česar bi živele. Stotisoč malih obrtnikov lahko napove svoj bankrot, ker jim nedostajajo sredstva za nadaljevanje svojih obrtov. Kurzi vseh vrednostnih papirjev, padejo tako zelo, da se izpremenijo na deset tisoč premožnih rodbin v navadne berače. Izvoz se ustavi, prekinjena je naša mogoča svetovna trgovina. Neštete tovarne in obrtna podjetja morjajo — v kolikor ne izdelujejo vojnih potrebščin — mirovati. Na vseh koncih in krajih brezposelnost, nikjer nikakršnega zasluga! Uvoz živil preneha popolnoma ali pa v velikem obsegu. Cene živil dosežejo nedostopno višino. To instito spominja in pomenja vseobčno lakoto. Tedaj ne vpijejo mase po velevstavkah, tedaj vpijejo po delu in kruhu."

H gospodarskemu pritisku se pridruži še vpliv narodnih in patriotskih strasti. Pred vojno bo vsaka vlada z vsemi sredstvi skušala zbuditi te strasti. Razširjala bo prepričanje, da je domovina v nevarnosti, da jo hoče nasprotnik ponižati, da je vlada prisiljena spustiti se v obrambni boj, da bi se dala vojna preprečiti samo za ceno časti in najvažnejših interesov lastne dežele. Temu v nasprotju seveda deluje propaganda socialno demokratičnega tiska in organizacije. Ali ta propaganda je zelo otežkočena ob izbruhu vojne; vpoklic rezervistov napravi široke vrzeli

v proletarski organizaciji, ljudska beda otežuje razširjanje strankinega tiska. V takem položaju bo socialno demokratična propaganda celo v nemški državi s svojim razširjenim tiskom dosegla le manjšino, v vseh drugih deželah samo majhen del ljudstva. Večina ljudstva bo podlegla vplivu patriotske in nacionalne sugestije.

Ako bi se vzle tem poskusilo z generalno stavko, bi jo siloma udušili ob zadovoljstvu ljudske večine, ki je prežeta nacionalnih in patriotskih strasti. V deželah splošne branbe dolžnosti bi država "militarizirala" železničarje in delavce iz tovarn za orožje in municijo, brez katerih dela ob takih urah ne more izhajati, prisilila bi jih pod pritiskom vojnega prava k nadaljevanju dela, vsak upor zlomila z usmrčitvijo potom obsednega stanja. Zaeno bo mobilizirala vso moč državne oblasti proti tisku in proti organizacijam proletariata.

Vojna je zadnje sredstvo kapitalistične konkurence, zadnji izliv kapitalističnega načina v proizvodnji. Z mehaničnim sredstvom ustavitve dela se ne da preprečiti. S splošno stavko se sme šele takrat pričeti, kadar so dani predpogoji za prehod v neposrednerevolucijo, v oboroženo vstajo. Ali revolucija proletariata ni nikdar manj mogoča kot ob izbruhu vojne, ko ji stoji sovražno nasproti koncentrirana bile državne oblasti in vsa moč razbrzdane narodne strasti. Če bi bil proletarijat tako močan, da bi se upal kaj takega, potem bi bilo nerazumljivo, zakaj da se ni že zdavnaj oprostil kapitalističnega barbarstva. Pod danes danimi okoliščinami je preprečitev vojne s splošno stavko utopijska.

To velja tudi za Avstrijo. Sicer je tukaj državna oblast ob izbruhu vojne slabšeja kot v narodnoenotnih državah, ker se narodi ne identificirajo z državo, ker goje za svoje narodne tovariše izven državnih mej močne simpatije, ker mora torej vsaka vojna naleteti na odpor celih narodov. Na drugi strani pa je Avstro-Ogrska, kot celota razmotrivana, pretežno še agrarna država, delavski razred tvori manjšino prebivalstva, profetarično delovanje obsega samo manjhen del ljudstva, nasilna sredstva državne oblasti proti tisku in proti organizacijam so zelo velika. Ako se na primer Avstrija spusti v vojno proti Srbiji, taka vojna gotovo nasprotuje željam Jugoslovancem; ali Jugoslovanci so agrarno ljudstvo, delavci tvorijo le majhen odloček tega naroda, z orožjem splošne stavke se Jugoslovanci ne morejo postaviti v bran. Preprečitev vojne s pomočjo splošne stavke je toraj tudi tukaj utopijska.

Toda če to orožje ni porabno, razpolaga proletarijat vendar z drugim orožjem proti vojni. Z vsemi sredstvi propagande — od razprave v časopisu in parlamentarnega govora do ulične demonstracije — more delavski razred otežiti razširitev vojnega razpoloženja; njegova naloga je mobilizirati javno mnenje proti hlastanju po vojni. Socialno-demokratični protest obremenjuje vladajoče razrede s težko odgovornostjo za vse vojne grozote in vse njene posledice. Vladajoči razredi vedo, da bodo od ljudskih mas pozvani na odgovor: na odgovor za prelito kri, na odgovor za stisko in bedo, na odgovor za poraz. Strah pred to težko odgovornostjo zmanjšuje njihovo voljo. Tako socialdemokratična akcija véasi

lahko reši mir.

Ako pa se vlade drznejo začeti vojno vkljub ugovoru proletariata, potem pade odgovornost z vso silo nanje. Vsaka bitka, v kateri jih na tisoče pade, vsaka poostreitev ljudske bede zaradi vojne, zlasti pa vsak poraz razjuti ljudske mase proti vladajočim razredom. Socialno demokratične obtožbe, ki so ob izbruhu vojne naletele na odpor razjarjenih nacionalnih strasti, izzovejo tekot vojne v ljudskih masah glasen odziv. Tako se pripravja razpoloženje ljudstva za razredne boje po vojni. Ako se posreči na dan po nji konec-trirati razjarjenost razočaranih ljudskih mas proti kapitalističnemu državnemu redu in družabnemu redu, ki je vrh vojn zadnja korenina, potem ne padejo žrtve vojne zastonj. Ravno vojna, ki se prične proti volji, proti glasnemu protestu proletariata, lahko postane mogočna pomočnica zgodovine.

Krimski vojni je sledila odstranitev tlačanstva na Ruskem; vojni l. 1859 konec absolutizma v Avstriji, ujedinjenje in demokratiziranje in zopetna upostavitve socialne demokracije na Nemškem; — vojna leta 1866. splošna volina pravica v Severni Nemčiji in liberalni režim v Avstriji; vojni 1870. l. republika in komunna v Franciji in liberalni režim na Nemškem; rusko-japonski vojni revolucija na Ruskem, splošna volina pravica v Avstriji, revolucionarno gibanje v Perziji, na Turškem, v Indiji, v Egiptu, na Kitajskem. Evropska vojna bi bila danes veliko strašnejša nego vse one vojne. Toliko mogočnejše bi bile tudi njene socialne in politične posledice.

POTRESNA POVEST.

Spisal Podlimbarski.

Cijazovci in Lenka sta odprtih ust strmeli v berača, Krulčev Peter pa je odobrovalno prikimal. Njegov zaključek se pa ni prikupil Cijazovcu, ker mož je imel svoje gospodarske misli, ki se ne vjemajo vselej dosledno s svetnim evanglijem. Zamrmal je Devsu, da človek, ki sam pobira od hiše do hiše davek, ne potrebuje denarja in da je tudi pisano: Ne želi svojega bližnjega blaga! In ne meneč se za berača, je vtaknil oba tolarja v žep ter se napotil proti hiši. Ostali so se razkropili vsaksebi.

Prišel je tisti blaženi velikonedeljski poldan, ko skoraj na vsako gabrovsko mizo priroma skleda ogromne obsebnosti, v kateri se kadil gosta deža, podobna sivemu morju, kadar ga pokriva tanka meglica. In kakor veseli mornarji drzno vlečejo véasi some in druge roparje globočine iz morja v svoje ladje, tako so tisto opoldne Gabrovčani zadovoljnih obrazov vlekli krljhe od svinjskih ušes iz onega sivega morja in jih zalagali v usta. Imeli so zanimivo snov in gradivo za svoje pogovore, kajti vest, da padajo pri Cijazovčevem kozoleu tolarji z neba, se je bila raznesla po vasi.

Čim bolj premišljujejo svet, tem prej spoznate, kako modro je ustvarjen in da je neka globoka modrost dala vsakemu svoje. Na primer: v vasi se ne tiskajo novine, tudi hiše niso zvezane s telegrafsko ali telefonsko žico, in vendar gre novica bliskovito od hiše do hiše. Pojdite se sedit, vi izumitelji novih občil in pred vsemi drugimi ti bahavi in slepce za nos vodeči Edison! Vaše iznajdbe so si prilastili mogočnejši, da nas laže nadzirajo, vladajo in zatirajo, drugega pomena pa za nas vaščane nimajo. V vasi prav lahko izhajajo brez vaših vrazjih napav, ker je v vsaki neka višja previdnost nastavila več oseb, da z neznansko hitrostjo razneso to, kar mora po božji volji postati last vse soseske. V Gabrov-

cu je višja previdnost za raznašalec novic v prvo vrsto postavila berača Devsa. Ta apostol resnice je tisto popoldne otresel prah z nog svojih in sopihal v hribovske predele gabrovške županije. Od hiše do hiše pobiraje kolače in pirhe, je oznanjeval z gorečo besedo čudno novico strmečim hribovcem. Po dolini so pa razširili vest o čudežu Cijazovčevi ženski in pa tesar Krulcu, ki je kosil v Smoletovi gostilni.

Zasnovali so se torej pogovori o čudnem dogodku po vseh gabrovskih hišah; vaščani so se posebno še zato zamaknili vanj, ker so imeli lepo priliko pripetati k njemu današnjo župnikovo propoved o hudiču in peklu, ki prepleta vse misli gabrovških vernikov. Nekateri liberalni Gabrovčani — tudi taka ljuljka se že nahaja v vasi — so sicer trdili, da to vse skupaj nič ni, da se ni prigodil nikakršen čudež in da hudič ni tako kosmat, kakor ga slikajo; pa ti so ostali v ogromni manjšini in še ozmerjani so bili za razkolnike in krivoverce.

Če smo poprvé rekli, da so kazali Gabrovčani pri kosilu zadovoljne obraze, se to nanaša skoraj edino na ono, kar je bilo v skledi, in deloma na župnikovo propoved, nikakor pa ne na Cijazovčeve tolarje; nekateri so jih prav zavidali Cijazovcu, posebno pa so bili hribovci nejevoljni, da pada denar šele pri dolinskem kozoleu na zemljo, ko ima po človeškem razumu z nebes k hribovskim kozoleem vsekakor dosti bliže.

Nočemo doslovno beležiti teh pogovorov, ker nismo kos podatki jih v njih narodni obliki; ko bi jih v knjižnem jeziku zapisali, bi se ne glasili tako prvobitno kakor iz gabrovških ust, ki umejo vse obenem: hrustati hrustane in čeljati. Zadostno se nam zdi, če povemo, kar smo že povedali, namreč, da je dogodek pri Cijazovčevem kozoleu razburil vse vaščane.

Tisto popoldne je Tone po kratkem premisleku ukrenil, da se denarja, ki ga sme po vseobčnem mnenju brez kvara vzeti cerkev, berač in cesar, tudi krénar Smole ne bo branil. In kar gnalo ga je v gostilno. Za vino sicer ni maral, pa je videl davi, da je prišla Daničeva Rezika iz Ljubljane na velikonočne praznike. Z Reziko že ni govoril, kar ju je onega jesenskega večera zasledil njegov oče. Da bi mogel danes v gostilni govoriti z njo, tega se ni nadejal, ali vsaj videl bi jo rad od blizu in pozdravil s pogledom. Tone je bil glede denarja navadno popolnoma na suhem, in naj sede v gostilni za vsako mizo same rusalko, on ne bi mogel tja, ko bi ne bil našel dopoldne pri domačem kozoleu tolarja. V onem dogodku je videl skoraj prst božji, ki mu kaže k Smoletu. Vendar za dne ni maral iti tja: ljudje bi stikali glave in govorili neumnosti o tolarjih in njegov prihod v gostilno bi z ono rusalko spravili kako v dotiko. Čakal je rajši noči.

Trden mrak, zavrtno skrivajoč v svojih krljih strašno gorje, je ležal že dolgo na zemlji, ko je prestopil Tone prag Smoletove gostilne. V hiši je naletel na pet-piveev, ki so se ločili po tem, kar je kdo pil, v dve gruč: dva možaka sta sedela v kotu za mizo za litrom vina, drugi trije pa pri majhni mizi poleg peči pri žganju. Tone na velikonočno nedeljo ni pričakoval toliko gostov; nekako presenečen se je ozrl po sobi, ko je zapiral za seboj, in trenotek je postal, kakor bi ugibal, ali bi šel naprej ali ne. Nenavadnemu gostu je hitel Smole obrisati vogel velike mize, kjer sta sedela zalitrska prijatelja.

Smoletova je prinesla vina. Tone je sedel in radovedno pogledal po družbi, kakor bi hotel s pogledom prositi. Odpustite mi, ljudje božji, da sem tudi jaz tukaj. Vse goste je poznal, vsi so bili zgolj Gabrovčani.

Poleg njega je sedel zupan Martan, štiridetletnik poštenega in umnega obraza. Ta mož velja v Gabrovcu za jako premetenega in mnogo ugleda uživa v dolini. O njem govore, da čita po zimi knjige. Navadno pred vsakoga ne troši

biserov — svojega uma — zapetost je lastna premetenim ljudem — in le véasi postane široke volje in zasoli besedo, da bi se ob njej zamislil sam Salomon. Dve lastnosti ljubi nad vse: poštenje in pravičnost. Ti čednosti naj dičita vsakega človeka — tako se ume izražati Martan — potem izgine ves prepir in vsa nesloga s tega sveta, upokoji se človeštvo in vsem bo dobro na svetu — takšno filozofijo uči Martan. Njegova samozvestnost sega tako daleč, da je že večkrat rekel, da je škoda zanj, da ga oče ni dal v višje šole, zakaj ko bi bil on dohtar, marsikala krivica bi morala potegniti s sveta. Naproti mi sedeči prijatelj in sosed Maren je zelo ponošen, potr in iztrkan kmet, ki se Martana drži kakor senca, dasti ni niti senca njegove modrosti. Od zafrakeljjskih gostov pri peči smo Krulčevega Petra videli že dopoldne pri Cijazovčevem kozoleu; druga dva gosta sta hribovca Luka Kozlevčar in mladi Anžič. Anžič ima vzroke, da pohaja dolino. Prvič ga mika Cijazovčeva Lenka, drugič je pa godec in pri cerkvenih slavnostih gode na koru v cerkvi, zaradi česar je ugleden tudi pri dolincih. Nekoč v svojih pastirskih letih je našel kraj ceste staro trobento, ki so jo po gabrovski dolini potujoči vojaki odvrgli ali pa izgubili, in na to se je naučil toliko trobiti, da so ga vtaknili h godbi, ko je bil zaprisežen na vojaške postave. Tam je veljal večinoma za "slepega" godea, to je za tašnega, ki ne sme trobiti, ker bi izkazal harmonijo, ampak se postavi v vrsto zato, da jih je več, čigar naloga je edino ta, da ob godalu napihuje ustnice in lica te markira. Kot sin premožnega kmeta se peča z godbo le po zimi, po leti pa sodeluje samo pri posebnih cerkvenih svečanostih. Tretji zafrakeljjski gost, Luka Kozlevčar, tisti, ki je bil že hribovski kandidat za županski stol, visok in krepak gorjanec zabuhlega obraza in silnih ramen, glede ostroumja gotovo dožene Martana, četudi se ni šetal po solah in knjig ne čita. Nocoj je kazal ves razburjen obraz kakor človek, ki mu nič ne ugaja današnji pogovor.

(Dalje prihodnjič.)

PROHIBICIJA.

V raznih ameriških državah se bo 7. novembra zopet glasovalo, ali bodo znanprej "mokre" ali "suhe". Agitacija je od obeh strani intenzivna, obe napenjata vse sile in nabirata vsakovrstna argumente, da bi z njimi podprli svoje zahteve.

Ni dvoma, da se proti prohibiciji bojujejo interesi, katerim gre le za profit. Če pravijo prohibicionisti, da stoji velike pivovare, producenti žganja i. t. d. na strani mokrih, imajo prav. Industrije, ki sedaj žive od alkohola, ne bi rade poginile.

Ali vendar je popolnoma napačno, če se presoja vprašanje prohibicije le s tega stališča.

V kapitalistični družbi so v vseh takih vprašanjih interesirani kapitalisti. Ako so na eni strani pivovarnarji, salunarji i. t. d., katerim je zaradi njihovega dobička na tem ležeče, da ostane čim več držav mokrih, so na drugi strani izdelovalci temperenih pijač, željni prohibicije, ker računajo tedaj toliko več svojega blaga.

Dobičkalnost se iz kapitalistične družbe ne da odpraviti; ali če bi hoteli odpraviti vse tiste, pri čemer išče kapitalizem profita, tedaj bi morali uničiti življenje. Kajti vsaka življenska potreba na postane prejalnejši predmet kapitalistične spekulacije.

V velikih klavnicah v Chicagi se pobija živina na tisoče in tisoče. Mesarstvo ne more biti v ameriški razmerah več mala obrt, temveč je večinoma industrija. Prešla je popolnoma v kapitalistične roke. Brez milijonov ne more nihče več sodelovati v njej. In nihče ne bo danes dvomil, da imajo Armourji in ostali klavniški baroni pri tem le svoj profit, povečanje svojega bogastva v mislih. Brez denarja ne bodo nikomur dali mesa.

Naj bi zaradi tega, ker je meso predmet kapitalistične spekulacije, zahtevamo zakona, s katerimi se prepove prodaja mesa?

Čevlji so izdelek veleindustrije, ki je v rokah velekapitalizma. Razun kakšnega napol blaznemu preroku "povratku k naravi" ne bo prišlo nikomur na misel pripočeti zakone, ki bi nalagali ljudem, da morajo hoditi bos.

Med čevlji in alkoholom je res razlika. Ali argument, da se potegujejo kapitalistični interesi za svoj profit, je zoper alkohol toliko vreden kolikor zoper čevlje ali pa zoper grape juice.

Alkohol je škodljiv. To je drugačen argument. Njegovo škodljivost dokazuje znanost. Alkohol slabi telo in njegove organe, zlasti živce; s tem vpliva škodljivo na centralni živčni sistem, na možgane, torej tudi na um.

Vprašanje je čisto znanstveno. In če to vpostevamo, pridemo do zaključka, da spada na eni strani v laboratorije, kjer se preiskuje, na drugi strani pa v šole, kjer naj se dognani rezultati znanstvenega raziskovanja porabijo v vzgoji.

Prohibicionisti se postavljajo na drugo stališče; oni zahtevajo prepoved alkohola, ker je škodljiv.

Ali tu je zopet težava. Ako bi se prepovedalo vse, kar je škodljivo, ne bi bilo prepovedi ne kofeina ne kaja, in zakoni, katerih je

po mnenju mnogih pametnih ljudi itak že preveč, bi se tako pomnožili, da jih ne bi mogel niti najboljši jurist vseh poznati.

Uživati preveč mesa je škodljivo; tudi to je znanstveno dokazano. Ljudje, ki jedo preveč mesa, dobivajo putiko in druge bolezni. Tudi z nekaterimi rastlinskimi živili je tako. Na kakšen način naj bi se uredile take prepovedi?

Strup je v alkoholu. Strup je tudi v kavi, v čaju, v tabaku, tudi v raznih živilih. Plin, ki sveti po hišah, je strupen, in marsikateri samomorilec se ga je že uspešno poslužil. Kakšno bi postalo življenje, če bi se vse to prepovedalo?

Ali če tako govorite s prohibicionistom, Vam zabrusi v obraz, da zagovarjate pijančevanje. On je prepričan, da se odpravi pijančevanje s prepovedjo alkohola.

Izkušnja kaže, da je to velikanška-zmota. Prohibicija je pijančevanje bolj pospešila nego ustavila. Poročila iz vseh ameriških držav, v katerih je vpeljana prohibicija, kažejo, da se tam ne le pije, ampak tudi pijančuje, in sicer v nekaterih bolj kakor v mokrih.

Človek, kateremu prepoveš piti, ne misli, da si mu hotel storiti kaj dobrega, ampak je prepričan, da mu hočeš vzeti užitek, katerega je vajen in ki mu je prijeten. Zato bo gledal, da prelomi tvojo prepoved, kjerkoli more.

Ako hočeš, da bo spoznal škodljivost alkohola, ga moraš poučiti, in sicer se mora ta pouk pričeti v letih, ki je duh še dovzeten zanj in vošljiva. Boj proti alkoholizmu mora biti v prvi vrsti naloga šole; podpora naj dobi seveda kakor vsa vzgoja doma. Ali njegovo glavno polje mora biti v šoli, kajti v kapitalistični družbi je na milijone domov, kjer ni za vzgojo ne časa ne prilike.

Če se v šolah nekoliko generacij, ki bodo poznale škodljivost alkohola in ga odklanjale iz prepričanje, mora odpasti pijančevanje samo po sebi. In tedaj se tudi ne bo treba bati, da napravi prva izkušnja zopet grešnike.

Prepoved brez vzgoje škoduje bolj nego koristi. V suhih krajih ljudje ne pijejo, kadar nimajo pijače, ali pa kadar se boje, da bi jih kdo videl, ki bi jih zatožil. Tem bolj se odškodujejo, kadar dobe priliko brez takega strahu. In da bi postala stvar udobnejša, si skušajo napraviti take prilike. Po suhih državah mgoliti rihotapev, tajnih producentov opojnih pijač, tajnih salunov, bolj rečeno brlogov. In ljudje pijejo slabše, škodljivše, strupeneše pijače, kakor v mokrih krajih, draže jih plačujejo in težje posledice prenašajo.

Razumtega postaja prohibicija sredstvo političnega in drugega grafta. Ako pripada prodajalec alkohola nasprotni stranki, velja zanj zakon in po zakonu se kaznuje. Če pripada vladajoči stranki, se najde v mreži zakona luknja, skozi katero lahko smukne. In če se prvi prodajalec politično sporki, se najde prihodnjic tudi zanj prilika, da se umakne "roki pravice". Tako postaja politično renegetstvo biznis za smešenje zakona.

Vse izkušnje v državah, ki so se posušile, kažejo zelo malo dobrih, in zelo mnogo slabih posledic. Prohibicija ni odpravila pijančevanje, ali pomnožila je se njegove nevarnosti, ker daje pivcem slabše in strupeneše pijače; pridružila je pijančevanju hinavščino; pospešila je ustanavljanje tajnih brlogov, v katerih se ne le pije, ampak tudi igra in uganja se marsikaj drugega; za zasledovanje tajne kupčije z alkoholom zahteva več policije in večje izdatke zanj; medicinskim sleparjem daje priliko, da prodajajo alkoholne pijače za drag denar kot zdravilo; političnim sleparjem daje potuho. Skratka — prohibicija se izkazuje za enako ali pa še bolj škodljivo kakor alkohol.

Boj proti pijančevanju mora biti delo vzgoje. Vse sol, bolj sol je treba, in pa, kar je najvažnejše, takih razmer, da bodo otroci res lahko obiskovali šole, ne pa da bodo morali že delati za zaslužek v letih, ko so najbolj potrebni pouka in vzgoje.

Vsakemu čitatelju ugaja Proletarčeva majska številka. Mi bi dali svojim naročnikom vsako številko tako, kakršna je majska, če bi se za vse leto naročilo toliko odjemalcev kolikor za majsko izdajo.

Stranke ali kandidati?

Stranke imajo svoje programe. Če ima stranka v politiki sploh kakšen pomen, mora imeti pač tega, da vežejo vse njene člane skupni glavni nazor in skupni cilji. Posebno velja to za cilje. Prvo vprašanje za vsako stranko mora biti gotovo to:

Kaj hočemo? Če imamo enake cilje, gremo lahko skupaj. In pametno je tedaj, da gremo skupaj. Torej se združimo v stranko.

Če hočemo vsak kaj drugega, se moramo ločiti. Kajti če se postavimo v eno vrsto, pa hočemo vsak za drugim ciljem, bomo le drug drugega na poti.

Da bo jasno, kaj hočejo eni, kaj drugi, in da bo mogel vsakdo vedeti, kje se lahko pridruži, imajo stranke svoje platforme. V platformi morajo biti jasno povedani cilji vsake stranke. Če je tako, tedaj lahko vem, ali je ta ali ona stranka zame ali ne.

Razun tega mora stranka, če hoče da jo ljudstvo razume, povedati, zakaj hoče to in ono. In naposled mora označiti tudi pot, po kateri, in sredstva, s katerimi hoče doseči svoje cilje.

Ako imajo stranke poštene in jasne platforme, tedaj ni treba kandidatom nič drugega, kakor da povedo volilem, katera je njih stranka in platforma.

Kajpada imajo s tem, ako hočejo igrati pošteno igro, dela dovolj. Program more biti le kratek spis, in kdor ga hoče razlagati volilem, bo to komaj opravil, ako potuje šest mesecev po Zedinjenih državah in ima v vsakem večjem mestu shod in povč povsod kaj drugega. Program je v zvezi s splošnimi načeli, z občo zgodovino, z razvojnimi zakoni, z družabno strukturo, s tisočimi splošnimi in posebnimi gospodarskimi vprašanji; program se naslanja na to, kar je, in gre za tem, kar se hoče; program je v stiku z dnevnimi dogodki, s politiko dobe, z aktualnim položajem.

Govorec o programu svoje stranke, ga kandidat lahko primerja s programi drugih strank, da spoznajo volilec razlike. Tudi kritika nasprotnih strank, njihov politike, njihov ciljev in njihov postopanja leži na njegovem polju.

Ali program kandidata ne more biti drugačen kakor program njegove stranke.

Kdor pa opazuje volilno gibanje, bo našel v vseh mogočih časopisih, po cestnih plakatih, po vozovih uličnih železnice na tisoče osebnih programov, s katerimi se priporočajo kandidati za največje in za najmanjše urade "slavnemu občinstvu" kakor sejmariji, ki hvalijo svoje blago. Eden pripoveduje, da se bo poganjal za dobre ceste, drugi obljubljuje, da bo dal napeljati vodo v suhe kraje, če bo izvoljen, tretji se poteguje za višje obdačenje avtomobilov; vsak ima svojo posebno zastavico, s katero maha volilem pred nosom in jih skuša s tem zvesti.

Kaj to pomeni? Če si republikanec, moraš zastopati ves republikanski program, če si demokrat, moraš biti za vse, kar je v demokratičnem programu. Kaj je torej treba tvojega osebnega programa?

Ali se strinjaš s svojo stranko, ali ne? Če neče tvoja stranka tega, kar hočeš ti, tedaj ne spadaš vanjo. Zakaj torej kandidiraš v njenem imenu? In če je to, kar imaš napisano na tvojih plakatih in kar ponavljaš na vseh svojih shodih kakor papiga, ki se je naučila tri stavke in klepeče vedno in povsod tisto edino, kar zna, tvoja ideja, tvoja zahteva in tvoj program, ne pa del programa tvoje stranke, kako naj se tedaj uresniči? V kongresu ne bo odločil tvoj glas, ampak glas večine. Programi posameznikov torej nimajo nobene veljave; prav zato je za politično delo treba organiziranih strank.

Če je pa to, kar kandidat vedno in vedno naglašuje, kakor da bi je na boben, ki daje tudi vedno le en glas od sebe, del programa njegove stranke, tedaj ni razloga, zakaj prodaja dotično modrost kot svoje posebno blago. Če bo razložil strankin program, bodo pametni poslušalci pač razumeli, če se njegove ceste, njegove irigacije, njegovi avtomobilski davki strinjajo s tem programom ali ne.

To je pa najvažnejše, kar morajo volilec vedeti. Glavno ni to, katerega moža, ampak katero stranko volim. Stranka veže osebe; posameznik ne more odločati zoper voljo stranke. Ampak če je kandidat priznal program svoje stranke in če poznam ta program, tedaj tudi ven, kaj imam pričakovati od ljudi, ki se mu ponujajo na podlagi takega programa.

Seveda je tudi v stranki razlika med človekom in človekom. Eden je bolj, drugi manj spo-

soben. Na enega se lahko bolj zanašam, kakor na drugega. Alisto je stvar stranke, da izbere svoje kandidate; njeni člani morajo odločiti, kdo je po njihovem mnenju najboljši, da izvršuje na tem ali onem mestu njen program. Zato imajo stranke organizacije, zato so si v Ameriki kapitalistične stranke uredile celo primarne volitve, ki jih mora plačevati ljudstvo. Če so pa enkrat kandidati določeni, tedaj more biti le še vprašanje:

Katero stranko zastopaš ti, katero pa ti? Kajti s tem ni je tudi povedano, katera navedla bodo vladala, če bo izvoljen eden ali drugi. To je tako jasno, da mora razumeti vsak začetnik v politiki.

Zakaj imajo torej kandidati kapitalističnih strank toliko specialnih programov? Zakaj se vsak osebno priporoča s takimi posebnimi zahtevami in obljubami? Ne vedo li ti gospodje, da ne morejo, če bodo izvoljeni, plesati drugade, kakor pleše vsa njihova stranka?

Če ne bi vedeli tega, bi bili posebno pomilovanja vredni; s tem bi pokazali največjo nespoštnost za kandidaturu, volilec, ki bi jim dali svoje glasove, bi bilo pa le obžalovati.

Toda kandidati pač vedo, da ne morejo biti nič drugega kakor kolese v mašini svoje stranke; in pri kapitalističnih strankah je še ta mašina v rokah posameznih basov. Volilec, ki glasuje za take kandidate, so pa vendar obžalovanja vredni, ker volijo — komedijante.

Nič drugega kakor komedija ni priporočanje svoje cenjene osebe na podlagi posebnih obljub. In to komedijo igrajo kandidati z volilec. Ljudje, ki glasujejo za take kandidate, pa ne morejo tedaj pričakovati nič drugega, kakor da jih bodo izvoljeni gospodje vleki za nos in se še norčevali iz njih. Kajti če so se dali tako otročje potegniti pri volitvah, se bodo dali potegovati tudi potem.

V New Yorku se je zopet raznesla govorica, da se kuha nekaj kakor pripravljane miru. Ameriški poslanec v Nemčiji Gerard, ki je na poti v Zedinjene države, nosi baje s sabo pisno kajzerja Viljema za predsednika Wilsona, v katerem da ga prosi za posredovanje med evropskimi mersarskimi vladami. Kakor je slišati, je prišla ta vest najprej iz krogov nekoga newyorškega bankarja.

V uradnih krogih ne pripisujejo tej stvari mnogo verjetnosti, ker nimajo nobenega takega poročila od Gerarda samega. To sicer se ne bi bil vzrok, da bi bila reč sama na sebi nemogoča. Gerard bi lahko imel razloge, da bi molčal, dokler ne pride sam do Wilsona.

Ali stvar vendar ni zelo verjetna. Pri otvrti nemškega državnega zbora je kancelar Bethmann Hollweg z velikim akcentom izjavljal, da se bo Nemčija bojevala do končne zmage. Da bi ravno ob tistem času Viljem prosil Wilsona, naj mu pomaga iz kaše, bi bilo pač precej čudno. Razun tega je treba vpoštevati, da so na Nemškem hudi na Ameriko.

Že v prvih mesecih vojne je bilo citati po nemških listih, ki imajo stike z vlado, da ne bo Nemčija sprejela nobenega posredovanja, ampak da bo "sama obračunala s svojimi sovražniki". Potem so se posebej naglašali, da se Zedinjenim državam ne bo priznal noben vpliv na sklepanje miru, češ da bi Amerika zastopala Nemčiji nasprotno interese.

Letos smo se pa Nemčiji se posebno zamerili. Od potopa Lazitanije in od povratka avstrijskega Dumba se je struna med Ameriko in centralnimi silami boljbolj napenjala, in da je morala Nemčija ustaviti svoje podmorsko vojskovanje pod pritiskom Amerike, je v Berlinu zapisano.

Končno je pa baš od Viljema najmanj pričakovati, da bi prosil za posredovanje. Kajti on gotovo še danes ni spoznal resničnega položaja. On je gotovo še danes prepričan, da zmaga Nemčija. Viljem je vse, kar hoče, le realist ni. V vsem njegovem počenjanju, odkar je prišel na tron, je igrala fantazija vedno veliko vlogo. Ta fantazija mu gotovo tudi danes še ne dovoli, da bi vse trezno preudaril in spoznal svojo nevarnost. Nasprotno pospešuje vsakovrstne iluzije v njegovi glavi in mu čara pred oči to in ono možnost, kako se vendar še uničijo Rusi, utrudijo Francozi, speljejo Angličani na led, skratka kako naposled Nemčija zmaga. In da ne pozabimo: Po Viljevovih računih mu je Bog dolžan zmago. Kadar je kajzer dejal: "Jaz in Bog," ni smatral tega za prazno frazo; on veruje v Boga, ampak v takega, kakršnega je naredila njegova fantazija. V Boga, ki mora povzdigniti Viljevovo slavo do nebes.

ŽRTVE POŽAROV.

V New Yorku je zopet pri nekem velikem požaru zgorelo sedem ljudi. Ni še štirinajst dni tega, kar je — tudi v New Yorku — zgorelo znatno število deklet, ki jih je ogenj presegel pri delu in niso dobile nobene prilike, da bi se bile rešile.

Če bi bila to dva izjemna slučaja, bi bila sicer tudi dovolj žalostna in razburljiva, ali reklo bi se, da ni bilo še dovolj izkušnje, ki bi bila poučila ljudi, kaj storiti, da se prepreči take nesreče. Toda o izjemah se ne more govoriti: izjema je že skoraj, če pri kakšnem požaru v Zedinjenih državah ne zgori nekoliko ljudi. Baš New York ima v tem oziru dovolj izkušenj.

Če ne štejemo tistih slučajev, v katerih je zgorela ena oseba ali dve, nam vendar ni treba posegati daleč razaj, da zadenejo na večje požarne katastrofe. V tovarnah in v tenementnih hišah so se take nesreče od lanskega leta nekolikokrat ponovile. V New Yorku je bilo več takih slučajev, v Pittsburghu je bil zlasti eden tragičen.

Takrat je bila socialna vest raznih uradov zelo zbuena. Preiskave so se vršile, napovedovale so se reforme, obljubovalo se je strogo postopanje proti kršiteljem zakonov. Kdor je čital vse tiste lepe izjave, je moral misliti, da se je nenadoma v Zedinjenih državah spoznala prava vrednost človeškega življenja in da se mora pod vtiskom nesreč izpremeniti ves sistem. Vsakovrstni uradniki so pripovedovali, da ne zadostujejo varnostni predpisi za slučaj požara v tovarnah, delavnicah, velikih stanovanjskih hišah i. t. d.; nadzorniki so pa izjavljali, da se ne izpolnjujejo niti tisti predpisi, kar jih je.

Kaj bi torej sledilo iz tega? Da se bodo prepisi izpopolnili in da se bo pazilo na strogo izvrševanje. Toda ne eno ne drugo se ni zgodilo, kajti naposled se vsaka nesreča pozabi. In čemu se še truditi, kadar je pozabljeno? Ljudstvu je pač treba namazati nekoliko medu okrog ust, dokler je razburjeno. Če se pa ve, da se bo potlačilo z obljubami in ne bo zahtevalo nobene izpolnitve, ker je še nikdar ni resno zahtevalo, čemu si tedaj delati sitnosti? Čemu se s predpisi in inspekcijami zameriti bogatim ljudem, ki imajo vpliv?

Pesem je namreč stara. Kar je potrebno za večjo varnost človeškega življenja, velja denar. Kapitalist ne vidi nobenega dobička zase, če potroši nekoliko tisočakov za stopnice, gasilne naprave in take reči. Za škodo, katero bi mogel požar napraviti njemu, se zavaruje. S tem je opravil vse, kar se je zdelo njemu potrebno; vse drugo so po njegovem mnenju nepotrebni stroški, kajti če ho zgorelo, bo zgorelo. Da lahko tudi ljudje zgore, to mu ne dela veliko skrbi. Zidovi, masine, vrata ni denarna škoda. Če zgore ljudje, in kar drugega požar uniči, pame ne veljajo nič. Ne da bi jim žele tako nesrečo; toda prvi ne verjame, da bi se baš pri njem vnelo; drugi naj pa ljudje pazijo. Njihovo je življenje, oni naj torej gledajo, da si ga ohranijo.

Od svoje volje bo malo kapitalistov hotelo izdati kaj denarja, da bi koristili drugim, če nimajo sami koristi od tega. Če se torej hoče, da bo za prebivalce, ki plačujejo najemnino v njihovim hišah, za delavce, ki delajo za njihov dobiček v tovarnah in delavnicah, bolj poskrbljeno, se mora kapitalisti prisiliti na to.

Ali — kdo naj jih prisili? Tisti, ki imajo oblast v rokah, pripadajo njihovim strankam, čutijo se torej odvisne od njih in se boje, da izgube svoj urad, če se zamerijo kapitalistom. Tega si pa seveda ne žele. Takrat, kadar se je zgodila nesreča in je javno mnenje razburjeno, se nasuje ljudstvu nekoliko peska v oči s preiskavo, z ostrimi besedami, z napovedjo strogih predpisov in v takimi reči; kakor prihaja stvar bolj v pozabljenje, tako se pa boljbolj odjenjava, in naposled ostane vse pri starem.

In tako bo, dokler bodo kapitalisti gospodarji oblasti in uradov. Vrednost človeškega življenja se bo takrat cenila, kadar bodo tisti, katerih življenje prihaja najbolj v nevarnost, dovolj zavedeni, da vzamenijo oblast v svoje roke.

Pri volitvah imajo priliko za to.

DELAVCI! Oktober je tukaj. Veste li, kaj to pomeni?

Oktober je ZADNJI MESEC pred letošnjimi nacionalnimi

VOLITVAMI

Sedaj ni več vsak teden, ampak

vsak dan dragocen

Vsak socialist mora žetiti, da doseže njegova stranka čim večji uspeh.

Vsak socialist ve, da bomo prihodnja leta tem bolj napredovali in dosežemo delavci tem več uspehov, čim več bo v raznih zakonodajnih zastopih

socialističnih zastopnikov.

Vsak socialist ve, da bi se prenehalo krivično preganjanje delavcev zlasti ob časih strajka povsod, kjer bi imeli

socialistične uradnike.

socialistične pravdnike.

socialistične sodnike.

socialistične šerife.

Nikjer se ne bi bilo treba bati, da se bo zlorabljala milica zoper delavce, ki se na pošten način bojujejo za svoje pravice, kjer bi bil

socialistični guverner.

Dobili bi zakone, ki bi onemogočili brutalno izkoriščanje delavcev, zakone, ki bi zagotovili delavstvu krajši delovni čas in postene minimalne plače, zakone, ki bi dali delavcem resnično varnost v tovarnah, delavnicah, jamah, na železnica in pri delu sploh, zakone, ki bi onemogočili napade na unije in njih blaginje, kjerkoli bi odločevali

socialisti v zbornici.

Da se doseže uspeh, je sedaj potreba

agitacija od moža do moža.

Vsak zaveden delavec mora sedaj biti

agitator

za kandidate socialistične stranke, ki je edina

stranka delavstva v Ameriki.

Pred internacionalnimi volitvami.

Ko je prišel sodrug Meyer London v kongres, kjer je moral igrati neprijetno vlogo edinega socialističnega poslanca med celo tolpo kapitalističnih "tovarišev", je zaklical zastopnikom buržvaznih strank:

"Sami boste morali izpolnjevati zahteve socialistične stranke; če hočete ali če nečete, ho morala biti Vaša politika od dne do dne bolj socialna."

Sodrug Meyer London je povedal s temi besedami veliko resnico, katere pač kapitalistični kongresniki niso razumeli. O socialistični stranki vedo, da je revolucionarna, četudi jim ta reč ni popolnoma jasna; nekateri žive še vedno v ideji, da se pripravljajo socialisti na dan, ko bodo po vsem svetu pokale bombe in petarde, eksplozirali paklenski stroji in skrite mine, ko bodo živje zročne ženske z razmršenimi, vihrajočimi lasmi v raztrganih oblekah, hripavo poječe, polivale palače in cerkve s petrolejem in jih zažigale. Drugi mislijo na sanjače, ki hočejo s pridigami o enosti, bratstvu in svobodi prekeniti svet in imenujejo to revolucijo.

Ker ne znajo kapitalistični zastopniki prav pojuniti socializma, tudi niso mogli prav razumeti Londonovih besed. Ali v njih je globoka misel in velika resnica.

Sedaj je čas, da bi se s to mislijo bavili in da bi to resnico prav razumeli delavski volilec v Ameriki.

Socialistična stranka je organizacija socialne evolucije za socialno revolucijo.

Kaj se to pravi?

Pogostoma smo slišali in splošno je zelo razširjeno mnenje, da sta si evolucija in revolucija v nasprotju. Evolucija, razvoj, se vrši mirno, gladko, polagoma, tako da so posamezne izpremembe skoraj neopazne, in šele kadar se v dolgi dobi pomnože, se spozna znatnejša razlika med preteklostjo in sedanostjo. Revolucija je nagel, silovit, uničujoč izbruh in preobrat.

Radi nam dajejo prirodo za zgled. V njej je vse evolucija. Neprenehoma se vrši razvoj, toda polagoma, polagoma, tako da se izpremenjajo malenkosti in drobtine, in šele kadar se je tako tisoč in tisoč neznatnih posameznosti izpremenilo, je izpremenjena ena enota.

Primerjanje s prirodo ni v tem slučaju popolnoma posrečeno. Razvojni zakon velja gotovo za človeško družbo kakor za prirodo, in drugače ne more biti, ker je tudi človek sam le del prirode; in njegove skupine in vse človeštvo tudi ne stoji izven prirode, ampak je njen del.

Ali če se pravi, da učinkuje razvojni zakon polagoma, je to le relativno res; in če se pravi, da se vrši ves razvoj gladko in mirno, je to za naše pojme celo neresnično.

Ko se je iz neke pramegle v dobi, za katero nima naša misel nobene matematične predstave, porodilo tisto, kar poznamo danes kot solnčni

sistem, je bil to kos razvoja. Vse se je zgodilo popolnoma zakonito, ker se v prirodi sploh nič ne more zgoditi proti zakonu. Ali po Hovelskih pojmihi, ki ne morejo biti drugačni nego so, so bili siloviti dogodki, ko se je po ogromnem prostoru raztresena materija v kolesalnih kemijah fizičnih procesih osredotočila v ena telesa in ko se je od tega ločil kos, iz katerega je postalo drugo telo ali druga telesa. Procesi, v katerih je zemlja menjala svoje oblike, dokler ni postala sposobna za vegetacijo in živalsko življenje, in naposled taka, kakor jo sedaj poznamo kot svoj dom, so bili zakoniti; vsaka izprememba je bila faza razvoja, ali te izpremembe so se vršile večsi ob izbruhih, eksplozijah, poplavih, potresih, sploh ob dogodkih, ki se nam zde strašni in so za naše pojme vsekakor siloviti.

In kako bi moglo biti drugače. Znanost nas uči, da učinkuje v vsem vseмирju, v vsej neskončnosti, ena sila ali energija. Sila je sila, kakor je materija materija. Ali sila učinkuje v različnih smereh, materija se različno sestavlja in dobiva različne oblike, v njih postajajo učinki sile tako različni, da se nam zdi, kakor da učinkujejo različne sile in smo se tudi naučili govoriti o različnih silah.

V tem diferenciranju, v nastajanju razlik je življenje; čim več razlik, tem bogatejše je življenje. Ali iz teh razlik nastajajo nasprotja. Sile treskajo ob sile in učinki morajo biti siloviti.

Tudi priroda ima svoje revolucije, tako kolosalne, da ne bi moglo človeštvo nikdar tekmovali z njo na tem polju. Ali vse te revolucije, vseмирske, astralne, vulkanične, kakršnekoli, so zakonite in vse leže v črti razvoja. Evolucija in revolucija si tudi v prirodi ne nasprotujeta; ampak se spopolnjujeta.

V tem zmislu je primera med prirodo in človeško družbo mogoča. Tako ni nobenega nesoglasja, če govori socializem o evoluciji in revoluciji obenem.

Socialistična stranka ne dela ne evolucije, ne revolucije. Nihče ne more tega delati. Pač pa organizira socialistična stranka delavstvo, da postane sposobno za svojo zgodovinsko nalogo, to se pravi, da zna in more rabiti zakone družabnega razvoja sebi v prid in da postane tako zopet sposobno za vlogo, katero naj igra v socialni revoluciji.

Zakonom družabnega razvoja so pa podvrženi tudi vladajoči razredi, kapitalistični nič manj ne kakor proletarijski.

Delavstvo, prihajajoče bolj in bolj do razrede zavesti, spoznava bolj in bolj, da se v obstoječi družbi ne more nikdar rešiti iz meznega suženjstva. Čim bolj to spoznava, tem bolj postaja revolucionarno; to se pravi, da se ne bojuje več izključno za tiste male izpremembe, ki so mogoče v obstoječi družbi, za boljše plače, za krajši delovni čas, za delavsko zavarovanje, delavsko inpekcijsko in take reči, ampak hoče popolno izpre-

membo družabnega sistema. Delavstvo se ne zadovoljuje več s tem, da mu napravi kapitalizem tuptam kakšno koncesijo, ampak hoče, da se popolnoma umakne socializmu.

Kdo naj se čudi, da se kapitalizem temu upira? Kapitalizem živi; torej noče umreti. Kapitalizem ima moč; torej hoče ohraniti svoje gospodstvo.

Ali kakor napreduje delavska zavednost in moč, tako spoznava kapitalizem, da mu postaja vse težje in težje ohraniti svoj absolutni gospodujoči položaj. Nevarnost, da ga organizirani proletarij danes ali jutri porazi, postaja vse resnejša. In kapitalizem išče sredstva, da odvrne to nevarnost.

Njegova sredstva so zelo različna. Enkrat se poslužuje brutalne sile, drugič izdajalec iz vrst delavskega razreda samega; včas pa tudi izprevidi, da je še najcenejše, če napravi delavstvu kakšno koncesijo.

Že Bismark, ki je imel tako kosmato vest, da je dal brez najmanjšega pomisleka vpeljati in izvajati "socialistični zakon" z njegovimi okrutnimi progami, je razumel, da se delavsko gibanje ne more zatreti, če se iz njegovih bojovnikov ne napravijo mučeniki. Priporočal je socialne reforme in ob času njegove vladavine se je v Nemčiji vpeljale starostno zavarovanje za delavce, ne zato, da bi se delavstvu dala resna, izdatna pomoč ali celo rešitev, ampak zato, da bi se delavstvo odvrnilo od socialne demokracije. Da ne bi bilo treba dati celega hleba, je Bismark sam odrezal kosček od njega in ga delavstvu ponudil z gesto prijatelja.

Tako bodo morali tudi zastopniki kapitalizma v Ameriki začeti s socialno politiko, kakor jim je dejal sodrug Meyer London — ne iz resnične ljubezni do delavstva, ampak v interesu kapitalizma samega. Tudi oni bodo polagoma prihajali z zakoni za ureditev delovnega časa, za ureditev ženskega in otroškega dela, za zboljšanje industrijalne inpekcijske, za delavsko zavarovanje i. t. d. — vse zato, da bi odvrnili delavstvo od radikalnejših zahtev in od socialistične stranke. Vse te reforme ne bodo imele faktično drugega namena, kakor da vcepijo delavstvu mnenje, da doseže vse potrebno zboljšanje lahko v okvirju kapitalističnega sistema in da mu vse to lahko poskrbe zastopniki kapitalističnih strank.

Vse take socialne reforme bodo preventivna sredstva zoper socialno revolucijo; z njimi bodo podpirali nauk, da imata delo in kapital skupni interese, da morata biti dobra prijatelja in da morata skupno delovati.

Ali vse take socialne reforme so naposled vendar odvisne od enega faktorja: Od strahu kapitalistov pred delavci. Brez tega bica ni niti drobtin, kaj šele kosov. Kapitalistični zastopniki postanejo delavstvu prijazni, kadar dobe vzroka, da se ga boje.

Na to bi morali misliti delavci tudi pri novembrskih volitvah.

Fraza: "Saj naš kandidat sedaj itak še ne bo izvoljen," postane popolnoma nezmisliva, če imajo delavski volilec pred očmi, kakšno moč ima kapitalistični strah.

Svojega kandidata še ne morete izvoliti; veste, da še niste dovolj močni. Toda zberiti in oddajte za svojega kandidata vse glasove, kar jih le more zbrati, in videli boste, kako bo tisti kandidat, ki bo namesto njega izvoljen, vse drugače piskal, kakor bi bil, če bi pustili, da bi bil izvoljen brez opozicije delavstva. Zberite za socialistične kandidate v Zedinjenih državah dva milijona glasov, pa boste videli, kako se bo prihodnji kongres razlikoval od sedanjega!

Nič ne de, če je v kakšnem kraju položaj tak, da ne morejo dobiti socialistični kandidati tam več kakor bodisi deset glasov. Pogostoma se taki glasovi enostavno zavržejo; volilec ne grede voliti, ali pa oddajo glasove komurkoli, češ s svojimi desetimi glasovi itak nič ne opravimo.

To je popolnoma napačen račun. V eni občini deset glasov, v drugi petnajst — Zedinjene države so velike in volilec je mnogo; po deset in deset glasov tukaj in tam se jih nabere milijon, milijon glasov, ki so pogostoma izgubljeni, ker računa volilec le s svojimi glasovi, pa pozabi, da se štejejo glasovi po eden in eden.

Če tudi ne morejo socialistični delavci zmagati v Zedinjenih državah — v posameznih okrajih in mestih pač že lahko zmagojo — vendar lahko spletejo pri teh volitvah bič, ki bo žvižgal štiri leta okrog kapitalističnih ušes in posredno koristil delavstvu.

Socialne reforme, ki jih more ta bič izsiliti iz kapitalističnih zastopnikov, ne rešijo delavstva. Ali za njegovo rešitev so vendar zelo važne, kajti one varujejo delavstvo v sedanjem sistemu še večjega propadanja in pomnožujejo bojno moč. Da bo delavstvo sposobno za izvršitev socialne revolucije, mora v socialni evoluciji postati močno. Tisto mnenje, da bo proletarij tem revolucionarnjši, čim večja bo njegova beda, ne prihaja iz prakse, ampak je izmišljeno za pečo. Lečen želodec ne napravi lahkejših bojovnikov, ampak jih ubija. Socialne reforme, ki rešujejo delavstvo lakote, um dajejo sposobnost, da postaja močnejše, razumejše in bojevitejše. Socialne reforme ne zadržujejo socialne revolucije, ampak jo pospešujejo.

In na take socialne reforme lahko vplivajo delavski volilec pri sedanjih volitvah.

Tudi nasprotniki bodo šteli socialistične glasove; to štetje jih lahko povzroči porogljiv smeh, ali pa strah. Čim večji strah ustvari delavstvo, tem bolje bo zanj. In vsak glas pomaga, da zra- ste ta strah. Zato naj se ne izgubi ne en glas. In kdor more še katerega pridobiti, izpolni le svojo proletarijsko dolžnost, če ga resnično pri- dobi.

Velika naloga Amerike.

Predsednik Wilson je bil te dni v Chicagi in je med drugim tudi govoril novim državljanom, ki to ravno dobili svoj drugi državljanski papir. Take govore ima Wilson rad; že večkrat se je oglasil ob takih prilikah in temeljna nota vseh takih njegovih govorov je vedno enaka. To je seveda naravno. Moč, katerega smatrat za sposobnega, da vodi usodo Zedinjenih držav, mora imeti toliko utrjenega prepričanja, da ne bo vsak čas menjal svojega mnenja.

Sicer ne velja to baš za vse slučaje. V nekaterih njegovih važnih rečeh je znal tudi Wilson izpovedati svoje anzure; na primer v vprašanju militarizma. Leta 1914. je v svoji poslanici pravil kongresnikom, da ne bomo izpremenili Ameriko v vojaški tabor, tudi če vemo, da je treba skrbeti za varnost dežele. Dejal je takrat, da je Amerika še vedno naša sredstva za obrambo, če je zahtevala potreba. Leta 1915. je že govoril popolnoma drugače; naglašal je, da moramo biti pripravljeni, da imamo premalo vojaštva, da moramo pomnožiti armado in mornarico, in res je oboje pod njegovo administracijo povečalo kakor se nikdar prej ne.

Kadar govori Wilson novo zapriseženim državljanom, lahko izraža vedno enako mnenje. Besede se sicer menjajo, tuptam se izpremeni kakšen aksent, toda v splošnem ostaja vsebina enaka.

Splošno je znano, kakšna je glavna nota. Wilson je Amerikanec. On veruje v posebno ameriško idejo, v ameriške tradicije, v ameriški zgodovinski poklice. Wilson je zgodovinar. To je na eni strani prednost. Študiral je preteklost Amerike in postaneč Zedinjenih držav. Vse nekdanje prilike, vse boje za ameriško neodvisnost, za utrditev zveze i. t. d. pozna kakor malo kdo.

Na drugi strani ima ta lastnost svoje pomankljivosti. Wilsonov razgled je običaj v preteklosti. On vidi Ameriko, kakršna je bila, pa misli, da je še vedno taka. Nekdanji boji za ne-

odvisnost mu ustvarjajo mnenje, da je neodvisnost in svoboda najvišji ideal Amerike. Kdor je še preganjan zaradi vere ali zaradi političnih nazorov, je včas zbežal v Ameriko in našel tukaj zavetje. Ker je bilo vselej tako, misli Wilson še vedno, da je Amerika zavetišče vseh po krivici preganjanih.

Moderna Amerika je Wilsonu bolj tuja kakor daljne države, ki jih pozna iz knjig in potnih opisov. In kadarkoli govori o Ameriki, ima pred očmi tisto Ameriko, ki si jo je ustvaril v svoji ideji, ne pa tisto, ki eksistira v resnici, taka, kakor jo je na primer odkrila grozna industrijska komsija, taka, kakor je poznajo delavci, ki garajo in se trpinčijo in umirajo po rudnikih in plavžih tovarnah in peklih vsake vrste.

Tudi kadar govori Wilson novo zapriseženim državljanom, misli na tisto svojo Ameriko, ki so jo njegove misli vso pozlatile in posule s cvetjem. In novim državljanom pripoveduje tedaj, kakšno srečo so doživeli, ker so postali polnopravni člani največje, najmočnejše, najsvobodnejše, najvišjega idealom posvečene dežele na svetu.

V svoj ehicaški govor je pa predsednik vpletel nekoliko besed, ki sicer ne bi pomenile nič posebnega, imajo pa vendar nekakšen poseben zvok, prav zato, ker jih je izrekel Wilson.

Nekaj časa ni predsednik izpustil nobene prilike, da ne bi bil nastopil proti takozvanemu hyphen, proti vezilniku pred besedo "American", n. pr. "German-American", "Polish-American", i. t. d. Ko si postal državljani, si Amerikanece in nič drugega ne — to je bil nauk, ki ga je Wilson ponavljal in ponavljal na vse mogoče načine.

Sedaj je v Chicagi dejal, da ameriško državljanstvo ne zahteva od novega državljana, da naj zataji in zakoplje ljubezen do svoje stare domovine.

Seveda je Wilson nadalje dejal, da se mora postaviti Amerika nad vse drugo. Če bi se Amerika zapletla v vojno z njegovo staro domovino,

se mora torej novi državljan bojevati za Ameriko proti svoji stari domovini. Tak ni le zmisel Wilsonovih besed; tudi zakoni so taki.

Ali kaj naj stori tak ubogi državljani, kateremu dovoljuje Wilson, da ljubi svojo staro domovino, ampak zahteva, da naj se bojuje proti njej — kaj naj stori tak ubogi državljani s svojo vestjo, če mu je kaj za kakšno domovino? S kakšnim navdušenjem naj se bojuje za Ameriko, če mora smatrati za svoje sovražnike in ubijati tiste, ki jih sme sicer z Wilsonovim dovoljenjem ljubiti?

Iz te zagate ni izhoda in tudi Wilson ga ne najde. Zakaj če pravi, da mora biti ameriškemu državljanu Amerika prvo, nam je to sicer popolnoma razumljivo, ampak zato vendar ostanjejo državljani bratje v stari domovini njegovi bratje, in če bo moral nanje streljati, mu tega ne bo osladila zavest, da jih ubija za svojo novo domovino.

Ako pride Amerika v konflikt s katerokoli tujo državo, bo vedno en del ameriških državljanov v taki zagati, zakaj v strica Sama "Melting Pot" prihajajo člani vseh narodov in vseh držav. Se sedaj, ko niso Zedinjene države z nikomer v vojni, se lahko opazajo posledice "ljubezni do stare domovine."

Kaj pa je bilo drugega kakor "ljubezen do stare domovine", kar je izzvalo v Ameriki zarote in atentate in eksplozije in procese in v zvezi s tem tisto znano strastno agitacijo proti "Hyphenated Americans"? Dumba je moral zapustiti gostoljubna ameriška tla, ker je apeliral na ljubezen svojih rojakov do stare domovine. Oba nemška atašėja sta se morala vrniti pod kajzerovo okrilje, ker sta hotela organizirati to ljubezen do stare domovine. Po salonih, kjer se shajajo člani raznih narodnosti, so izražali svojo ljubezen do stare domovine s tem, da so se topli in si vzajemno prizadevali krvave glave.

Sedaj, ko nima Amerika vojne, je tako. Ka-

ko naj bo, če bi se Zedinjene države pes zapletle v vojno s kakšno tujo deželo?

Ko je bila največja napetost med Ameriko in Nemčijo zaradi podmorskega vojskovanja, so si eer voditelji nacionalističnih Nemcev slovesno izjavljali, da stoje "neomajno" na strani Amerike. Take izjave že zato niso nič vredne, ker prihajajo večinoma od generalov brez vojske. Saj so tudi jugoslovanski "voditelji", ki so se kratkoma sami imenovali za voditelje, pošiljali Wilsonu vdanostne telegrame v imenu stoščočerih, ki jih niso nikdar pooblastili za to. In koliko so besede voditeljev v zvezi z njihovim resničnim mišljenjem, je tudi še veliko vprašanje.

Dokler so na svetu različne domovine in med temi domovinami nasprotja, ki lahko vodijo do vojne, bodo vedno take težave. In nihče ne bo našel poti iz te zagate, dokler se ne odpravi zagata sama. To pa more izginiti le tedaj, če odpadejo nasprotja med domovami in ne bo nihče več znan v položaj, da mora sovražiti eno deželo, ako ljubi drugo.

Kako morejo izginiti ta nasprotja?

Če pade kapitalistični sistem.

Kajti dejanska nasprotja ne obstajajo med deželo in deželo, med narodom in narodom, ampak med njihovimi vladajočimi razredi. Vojne v naših časih so najostreje oblike kapitalistične konkurence. S kapitalističnim sistemom je konkurenca tako tesno spojena, da se ne mora ločiti od njega.

V Zedinjenih državah pač ne žive vsi narodi, kar jih prebiva na zemlji; ali narodi vseh držav, ki igrajo v sodobni zgodovini kakšno znatnejšo vlogo, so tukaj zastopani.

Wilson je pripovedoval novim državljanom, da bo Amerika po vojni igrala veliko vlogo med narodi. O tem ne dvolimo. Igrala bo v kapitalistični družbi tisto veliko vlogo, ki ji bo pripadala po njenem vsled vojne silno povečanem ka-

(Konec na šesti strani).

Socialistična stranka nima NOBENEGA KOMPROMISA. Vsak socialist glasuje za vse KANDIDATE svoje stranke. Zaveden delavec ne meša kandidatov svoje stranke z drugimi.

Pri volitvah se ne vprašuje za osebne simpatije in antipatije, ampak ZA STRANKO, ZA NJENA NAČELA, ZA NJEN PROGRAM.

Svoje kandidate je stranka sama izbrala; vsak član stranke je imel pravico in priliko, da sodeluje pri nominaciji. Nobenega razloga ni, da bi kdo volil druge kakor svoje kandidate. Volite tako, da se ne cepijo glasovi!

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1906.

Inkorporirana 22. aprila 1908 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 1098 Norwood Rd., Cleveland, Ohio.
 PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
 TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
 POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrih, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
 BLAGAJNIK: Josip Zele, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovič, 20 Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
 2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
 3. nadzornik: Jakob Koejan, 1400 E. 52d St., Cleveland, Ohio.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavriš, box 8, Yukon, Pa.
 2. porotnik: Frank Ravdek, Box 242, Dunlo, Pa.
 3. porotnik: Anton Welly, box 44, Superior, Pa.

VERHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Frank Skufca, 485 2nd St., Conemaugh, Pa.
 Ivan Jager, b. 543 Woodland Ave., Conemaugh, Pa.
 Franc Kos, Conemaugh, Pa.
 Mihael Flek, R. F. D. 4, b. 143-a, Johnstown, Pa.
 Jakob Rupert, b. 238, South Fork, Pa.
 Ivan Hribar, Johnstown, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Genjena društva, oziroma njih uradniki, so ljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar na se pošilja edino potom Posilnih, Expressih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov na naslov Blas Novak, S. D. P. Z. & Conemaugh Deposit Bank v Conemaugh, Pa.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznajo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Yes, velikanska prosperiteta! — Pogodbe za pripravljanje vojnega materiala so prinesle 3 milijarde 5 sto milijonov čistega dobička. To pomeni, da bi imelo lahko 1.000.000 družin hiše po \$3.500,00 vsaka. Ali so jih dobili? Kaj se? Smeritje malo povišanje plače, ki se je pa na drugem koncu izgubilo v podražanju živil. Kje je ta denar? V vsakem večjem mestu, v Zed. državah je nekaj takih, ki so spravili ta ogromni profit v svoj žep. Ali ima delavec kaj od tega? Kar računajte. Toda kje so vzroki?

Vzroke ni mogoče najti, ti so na dlani. Obe — demokratična in republikanska stranka sta kapitalistični stranki, in ekzistirata samo zato, da protežirata kapitalistične interese. Republikanska stranka je vsled razmer po civilni vojni postala čisto kapitalistična. Največji kapitalistični razvoj v Ameriki se je izvršil pod republikansko vlado. Leta 1860 sta bila v Ameriki samo dva milijonarja. Toda pod republikansko vlado se je kapitalizem tako naglo razvijal, da poseduje danes polovico ljudstva 11 odstot. bogastva. Na ta način je postala republikanska stranka zatočišče kapitalistov. Vsak trust, ki išče v politični stranki svojega prijatelja, išče to najprvo v republikanski stranki. Toda to ne pomeni, da demokratična stranka odreka kapitalizmu servilnost: pomeni samo, da je republikanska stranka sposobnejša, da izvrši to. Demokrat. stranka bi to istotako rada storila, toda ne more tako hitro kakor republikanska, zato je prva pri tem delu bolj uspešna.

Meyer London, socialistični kongresnik, se je najbolje izrazil glede razlike med Wilsonom in Hughesom. Dejal je, da razlika med Wilsonom in Hughesom izravna v petih minutah brivee; samo brada, ki jo ima Hughes, dela razliko med njima.

Kar zahtevajo socialisti, zahtevajo tudi drugi, pravzaprav vsi: to da mnogi nečjejo tega, če jim to ne prinese sovražnik socializma.

Socializem ni konec — ampak začetek boljšega življenja.

Iz finančnih krogov prihaja vest, da se hočejo alične železnice v Clevelandu združiti v eno družbo, katere kapital znaša \$40.000.000. Združenje podpirajo kapitalisti iz New Yorka. V cestno-železniški družbi se združijo Cleveland, Southwestern and Columbus — Lake Shore Electric in njene podružne proge, vstevši Lorain Street Railway in Sandusky, Fremont and Southern — Cleveland, Painesville and Eastern in njene podružne proge — Cleveland, Painesville and Ashtabula.

Tri teh cestnih železnice imajo nad 400 milj daljave od Toleda do Ashtabule, južno pa od Clevelanda do Woostra in Bucyrusa.

Tako se koncentrirajo kapital in najlepši demokratični zakoni in preprečijo tega. Edino sredstvo zoper oderuške posledice te koncentracije bi bilo javna last in javen obrat. Ampak boguedaj! To bi bil — "socializem!"

V obratu Thomas A. Edisona je zastavljalo do 600 delavcev, ker je bil odpuščen Neill White, tajnik Protektivne zveze Edisonovih uslužbencev. Družba ima nekakšen službeni red, ki bi delal vsa čast uradnemu službovniku v avstrijski armadi, sicer se pa temeljito razlikuje od tega, kar delavec razumejo pod besedami "pravičen delavni red." V tem delavnem redu stoji baže zapisano, da je vsak delavec takoj odpuščen, ako ne naznani vzroka, zakaj je izostal od dela. Tak določba ni le žaljiva za delavce, ampak je tudi nemoralna, ker sili delavca, da laže, če navaža vzroke, zakaj je izostal od dela. Noben delodajalec nima pravice vprašati delavca, zakaj je izostal od dela, ker je to privatna zadeva delavca in škoda za zamujeni čas trpi vendar le delavec. Proti tej določbi se je po poročilu družbe pregrešil Neill White in družba ga je odpustila.

Delavec v Edisonovi tovarni niso združili z drugimi delavskimi organizacijami. Njih zveza tvori nekakšno samostojno organizacijo in v obratu se ni bilo stavke, kljub temu pa družba izjavlja, da je položaj zelo resen.

V premogorovu Jamison pri Fairmontu, W. V., je podsulo več kakor dvanaest rudarjev. Inženir L. M. Jones, ki je prišel z moštvom iz Pittsburgha, da bi vodil rešilno akcijo, se je zadušil v jami. S sedmimi možmi se je bil po navpičnem rovu spustil v glavni hodnik. Najprvo so seveda spustili dol kanarčke, da preizkusijo zrak. Večina pičev je takoj poginila. Inženir Jones se je malo dalj podal v hodnik in se je one svestil. Njegovi tovariši so kmalu za njim pocepali na tla, omanjeni od strupenih plinov. Drug rešilni oddelek, ki je dospel v hodnik, je spravljal prvi rešilni oddelek na dan. Zbudili so vse v življenje, le pri Jonesu so bili vsi pozikusi zaman.

Splošno sodijo, da so vsi podstati rudarji mrtvi, ker je plaz po vzročila eksplozija, ki je napolnila la ves rudnik s strupenimi plini.

Koliko bo še takih katastrof preden bodo rudarji spoznali, da ne more biti zanje varnosti, dokler se ne izpremeni ves sistem?

Sodnik Jennie v Bostonu je izdal sodniško prepoved, v kateri prepoveduje štrajkajočim delavcem pod jetniško kaznijo in denarno globo nagovarjati stavko-kaze, naj se pridružijo stavki.

Pa da ni Amerika dežela svobode! In čemu naj bi delavec volil drugačne sodnike? Na papirju je mnogo svobode, in dokler ta zadržka delavcem, tudi ne bo drugačne.

VELIKA NALOGA AMERIKE.

(Konec s pete strani).

pitalizmu. To bo zelo velika, a zelo nevarna vloga: Amerika postaja na industrijalnem in denarnem svetovnem trgu tekmovalka prvega reda. S tem se povečava zanjo nevarnost krvavih konfliktov.

Ali kadar govori Wilson o bodoči vlogi Amerike, govori kot idealist. Pred njegovimi očmi stoji zopet Amerika, ki nosi zastavo svobode in napredka.

Te vloge pa ne bo igrala kapitalistična Amerika, kajti njen ideal bo profit. Dokler bo kapitalistična, bo profit moral biti njen ideal. In lov za profitom jo bo gonil v nova nasprotja. In ker živi v njej na milijone državljanov, katerim pa dovoljujejo, da smejo ljubiti svojo staro domovino, bo vedno na milijone njenih državljanov v njenih konfliktih prihajajo v konflikt z lastno vestjo. In vedno bo nezaupanje do državljanov, ki so bili rojeni v drugih deželah. In zaradi tega

nezaupanja bodo nadzorovali take državljane, in špionaza se bo množila doma in v tujini, in svobode in vseh tistih idealov, ki se blešče pred Wilsonovi očmi, bo vedno manj in manj.

Lepi so tisti ideali: toda Wilson ne ve, kako bi se doseglo, ker gleda vedno le v preteklost, pa ne vidi popov, ki drže iz sedanjosti v prihodnost. Amerika bi mogla doseči ideale svobode, miru in napredka in bi lahko postala pravi Melting Pot, v katerem ne bi noben "hyphen" ovrval amerikanizma, če bi odpravila pogoje najhujših nasprotij, to se pravi, če bi se resila kapitalističnega sistema. Anglež in Nemec, Slovence in Italijan, Rus in Kitajec v Ameriki ne bi več mogel priti v dilemo, ali naj bolj ljubi svojo novo ali svojo staro domovino, kajti socialistično Ameriko bi lahko ljubil, ne da bi mu bilo treba sovražiti katerokoli drugo deželo.

Amerika ima res veliko nalogo. Toda prav je ne razume ne Wilson ne Hughes. Velika naloga Amerike v njenem interesu in v interesu vsega sveta je pospešitev in uresničenje socializma.

Mednarodno pravo.

Uboگو mednarodno pravo!

Te vojne v Evropi je bilo treba, da se je pokazalo, koliko je vredno vse tisto, kar se ponosno imenuje pravo in o čemer trdijo juristi, da ravna in vlada svet. Zlasti da se je pokazalo, koliko je vredno "pravo", kadar se ne more opirati na silo.

Mednarodno pravo gotovo ni edino, iz katerega se sedaj norčujejo veselile, po katerem skadejo, o katerem pravijo, da je kos papirja in nič več, ki ga trgajo in mrevarijo in se z njim igrajo kakor otroci, kadar dobe priliko, da se obisipava jo s peskom, z blatom, ali pa da se škrope z vodo, brez obzira na to, komu, ki ni v njihovi igri prav nič udeležen, se prizadenejo škodo.

Nemčija je kar pričela vojno s tem, da se je debelo narogala mednarodnemu pravu, ko je vdr la v Belgijo, v nevtralnno Belgijo, katere nevtralnost so garantirale veselile in Nemčija sama med njimi.

To je pomen pravne države, da ne more vladati nobena samovolja, ampak da določa zakon vse. Treba je le, da poznaš zakon in da se po njem ravnaš.

Da se pa vendar vjameš v njegove zanke, tega seveda ni kriv zakon, ampak razmere. Kdor ne krade, ne bo zaradi tatvine zaprt. Zakon seveda ne more nič zato, da enemu ni treba krasti, da so pa drugega razmere pahule v tako bedo, da si ne more pomagati drugače kakor s tatvino.

Zakon tudi ni kriv, če se smatra za tatvino in najde v njem paragraf, ako je kdo zaradi lakote ukradel kos slanine, dočim se označi za posrečeno kupčijo, ako je kdo ukradel milijon.

Gode se pa take reči vsak dan, in če se ne bi godile, ne bi bil mogoč sistem, na katerem sloni moderna družba. Zakaj če ne bi kapitalizem jemal, česar ni nikdar sam ustvaril, ne bi mogel biti kapitalizem in ne bi mogel povečavati svojega

Copyright, 1914, R. S. McClellan

Anglija sedaj zaključuje to kolo s konfisciranjem vse nevtralne pošte, ki ji prihaja na morju v roke.

Resnično, mednarodno pravo ni edino pravo, ki je bilo že kdaj izdano, zavrženo in poteptano. Vsak dan se ponavljajo taki prizori, tudi če niso prizadete ravno veselile in vlade. Pravo je zapisano v zakonih. Vse moderne države, od demokratične Anglije do mikadovske Japonske in še do zamorske Liberije so "pravne" države.

To pomeni, da imajo vse te države zakone. Po zakonih se vlada in upravlja in sodi. Po zakonih se ravna vse javno in privatno življenje. Zakoni vežejo oblasti in javne funkcionarje prav tako kakor privatnike.

In med glavne označbe pravnih držav spada to, da se pred zakonom vsi enaki. Postava velja za milijarderja prav tako kakor za zadnjega trempa. Za nikogar ni izjeme. Nobeno bogastvo ne more človeka rešiti zaslužene kazni, nobena revščina ne more človeka pahnuti v ječo, če je nedolžen.

Vse to je zelo lepo in vse to je celo resnično — na papirju, na tistem papirju, ki je moral že tiho, brez protesta prestopiti na milijone najdebeležjih laži in služiti pasivno in potrpežljivo tisočim goljufijam in sleparijam in surovim in pretkanim zločinom.

bogastva. Če ne bi bilo širokih vesti, se ne bi bila mogla nabrati začetna bogastva, ki so potom puč rastla z obrestmi in z obrestmi od obresti. Naposled pa tudi te obresti niso nič drugega, kakor v denar izpremenjeni plodovi dela, katere si prilastajo tisti, ki niso opravili dela.

Pravo ne more biti v kapitalistični družbi nič drugega kakor farsa, in véasi se prav žalostna farsa.

Vsi so enaki pred zakonom. Ali zakon je tako zveržen in ima toliko skritih kotov, zagat in zank, da je treba posebnega študija, če ga hoče kdo poznati. Se tisti, ki so ga študirali, ga ne poznajo vsi enako, ampak poleg dobrih juristov imamo na eni strani odlične, na drugi pa slabe. Če ne bi so seveda slabši, najboljši so najdražji. Reče, ki nima denarja za nobenega, je pa že vjet, če je njegov slučaj kolikšak komplieiran. Brez advokata ne bo nikdar razvozljaj tožbe, ki je proti njemu juristično spletena, in navadno je za najbolje, če se enostavno vda in svojo usodo, kateri itak ne uide.

Kdor ima dovolj denarja, si pa že lahko privoči kakšno šalo z zakonom: dobri advokati bodo že dokazali, da je ravnal prav. Najboljši juristi služijo stalno in redno najbogatejšim korporacijam, zaslužijo kneževske plače pri njih, in (Konec na 8. strani).

Dopisi.

Waukegan, Ill.

Uredništvo Proletarca!

Že dolgo časa ni bilo slišati v našem delavskem listu kaj iz tujkajne slovenske naselbine. Seveda, vsak si misli, kaj bom vedno ognil eno in isto. Ker dobrega se nima kaj poročati: zmerom enako, léto za letom gre mimo nas, pa kaj imamo od tega? Preostaja nam samo: delaj, da boš jutri jedel. Piščalke kličejo dan na dan in vabijo svoje mučenike, da gredo zopet pomnožiti že zdavnaj prenapolnjene kupe.

Tukaj v Waukeganu imamo zopet socialistični klub. Oživel je zopet, počasi se razvija. Ker je pa tu velika slov. naselbina, bi pa moral dosti bolj napredovati. Slovenski možje in fantje, pridružite se k nam! Pojdite z nami v boj za vaše in naše pravice, ker le tako nam bo mogoče, da prej dosežemo cilj, po katerem hrepenimo. Ravno tako vabim žene in dekleta, da se pridružijo našim vrstam, ker ravno tako občutimo me bič kapitalizma, zato je tudi naša dolžnost, da se tudi me bojujemo proti našim nasprotnikom. Čas prihaja, dan volitve se bliža, treba bo zopet izvoliti predsednika. Ker imamo pa tudi me ženske pravice, da lahko damo svoje glasove, priporočam vsem slovenskim volilcem, da glasujejo za delavsko stranko, to je za socialistično, ker to je edina, ki se bojuje za delavske pravice. Imeli smo že več strank: pa kaj so naredile dobrega? Nič in zopet nič. Poprej je sama hvala, potem pa, kadar je zmaga, so pa vse obljube po vodi splavale. Zatorej združimo enkrat svoje moči, pa ako že sami ne moremo uresničiti svojih želja, pa vsaj glejmo za naše potomce, da ib vsaj oni imeli življenje, da katerega smo opravičeni!

Tukajšnje društvo "Moška Jednakopravnost" šte. 119. in dr. "Sloga" šte. 14. S. N. P. J. priredijo skupno veselico in igro "Stric iz Amerike", katero je spisal Mr. Math Waršek. Vrši se dne 29. okt. 1916 v Math Slanovi dvorani. Vabijo se vsi rojaki in rojakinje, da se udeležijo. Vstopnina samo 25c. Opominjam pa tudi člane in članice omenjenih društev, da se zagotovo udeležijo, ker dela bo dovolj.

S socialističnim pozdravom
 Annie Mahnich.

Cleveland, Ohio.

Politična kampanja, v kolikor pridemo slovenski delavci v Clevelandu v postev, se bo zaključila z velikim shodom, kateri se vrši v nedeljo, dne 29. oktobra ob 2 popoldne v Birkovi dvorani na 6006 St. Clair ave. Na tem shodu bo govoril prvobornik slovenskega delavstva, sodr. Etbin Kristan z Chicago. Kakor vselej, tako se tudi sedaj pričakuje, da bo sodr. Kristana pozdravila ogromna množica slovenskega delavstva. Rojaki se vabijo, da pridejo ob času v dvorano, da si tako zagotovo prostor. Razven Clevelanda bo sodrug Kristan govoril tudi v Collinwood, Lorain in Barberton, Ohio.

Istega dne, t. j. v nedeljo, dne 29. oktobra, ob 8. uri zvečer se vrši v Birkovi dvorani veselica slovenskega soc. kluba. Veselični odbor je sestavil raznovrsten program, tako da rojakom ne bo žal, kako se udeležijo te zabave. Dramatični odsek uprizori igro v enem dejanju "Bratova osveta". Ta igra je živa slika iz razrednega boja med delom in kapitalom. Nadalje pastopi še mladi a dobro izvežbani pevski odsek "Zarja", ki zapoje več pesmi. Nastopi tudi hrvaški pevski zbor "Crveni barjak". Po igri bo prosta zabava in ples. Rojaki se vabijo, da se udeležijo te zabave v polnem številu, in na ta način pokažejo svojo naklonjenost politično organiziranemu slov. delavstvu.

M. Petrovič.

Tovarna Cook Works v Pater-sonu, N. J., ki je lastnina American Locomotive Co., so dobili naročilo za sto majhnih železniških lokomotiv za angleško vlado. Družba ima v delu že sedemdeset lokomotiv za rusko vlado. Ravna- teljstvo izjavlja, da bo tovarna vsled ogromnih naročil obratovala vso zimo nočindan. Pomnoži- la bo tudi število izučenih delav- cev.

Well, well! Pa ne iz ljubezni da izučeni delavcev, ampak zato, ker ne bi bilo brez njih profita.

Stranka

KRISTANOVI SHODI PO VZHODNIH DRŽAVAH.

Cleveland, Ohio.

Slov. soc. klub št. 27 in hrvatska soc. organizacija št. 71 priredijo, skupno z nekaterimi drugimi organizacijami v državi Ohio, večje število shodov, na katerih bo govoril sodrug Kristan iz Chicage.

Shodi se vršijo v sledečih krajih:

V soboto, 28. okt. zvečer v Grdini dvorani, 6021 St. Clair Ave., Cleveland, O. (v hrvatskem jeziku).

V nedeljo, 29. okt. ob 2. pop. v Birkovi dvorani, 6006 St. Clair Ave., Cleveland (v slovenskem jeziku).

V ponedeljek, 30. okt. ob 7:30 zvečer v Baumanovi dvorani, 15612 Waterloo Rd., Collinwood.

V torek, 31. okt. ob 7:30 zvečer v Virantovi dvorani, 1700 E. 28. St. Lorain, O.

V sredo, 1. nov. ob 6:30 zvečer v Dormisevi dvorani, 436 Bolivar Rd. Barberton, O.

Slovenski in hrvatski sodrugi in somišljeniki v vseh teh naselbinah, kjer se vršijo shodi, se pozivljajo, naj marljivo agitirajo, da dosežemo čim več uspehov in povečamo našo organizacijo.

M. Petrovič, taj. org. št. 27.

ZA KANSAS.

Soc. klubom J. S. Z. se naznanja, da se prihodnja konferenca seja vrši dne 29. oktobra ob 2 uri popoldan v Skidmore, Kans.

J. Alič.

J. S. Z. klubom na znanje.

Za mesec november bodo mesečni prispevki za J. S. Z. zopet po starem, 20c od člana, ker poteče z oktobrom desetmesečni rok za zbiranje fonda za pokritje stroškov III. zborovanja. Tajniki klubov naj to vzamejo na znanje.

Tajništvo J. S. Z.

ZA DRŽAVO OHIO.

Tajnik državne organizacije v Ohio, sodr. O. G. Van Schoyck na znanja, da morajo po novih pravih poslani vse naše organizacije v tej državi po en cent več vsak mesec od člana. Vsled tega naj pošljejo tajniki klubov iz te države tajništvu J. S. Z. od vsakega člana po en cent več, to je 21c na mesec. To naj se vpoštevja, da ne bo nepotrebnega pisarenja.

Tajništvo J. S. Z.

OPOMBA:

Meščanski listi prinašajo intervjuje Viljama English Wallinga in Max Eastmana, znanih socialističnih publicistov, v katerih baje je proglasila zopetno izvolitev Wilsona. V teh intervjujih se tudi pravi, da bodo socialisti podpirali pri sedanjih volitvah Wilsona.

Če so ti objavljeni intervjuji resnični, ne izražajo s tem še nobenih dejstev, tisočih se amer. socialističnega gibanja.

English Walling in Max Eastman nista nikdar nič štela v socialističnem gibanju. Ne prvi ne drugi ni bil nikdar aktiven za socialistično gibanje in sta bila vedno v nesoglasju z organiziranimi socialisti Amerike. Vsled tega ne moreta govoriti v imenu socialistov.

Socialisti bodo v tej kampanji kakor vedno podpirali svoja kandidata Bensona in Kirpatricka, ker smatrajo Wilsona in Hughesa za kandidata velepodjetnikov in ne delavcev.

V pričo vseh namišljenih zaslug, ki jih pripisujeta baje Walling in Eastman Wilsonu, nista "socialistična prava" nič drugega kakor navadna reformatorka, in socialisti vsled njunih izjav ne bodo šli na stranpot, ampak bodo volili Bensona in Kirpatricka.

Čitajo se tudi poročila, da je Benson dejal, da bo Wilson zopet izvoljen. To naravno ne pomeni, da je on za Wilsona, kajti nihče ni nastopil ostreje proti Wilsonu kakor Benson, ko je kritiziral sprejem Hay - Chamberlainovega zakona, ki se tiče reorganiziranja armade, kakor tudi zato, ker je preločil obljubo, da se znižajo cene živlom.

VABILO NA

javen volilni ljudski shod,

ki se vrši

v nedeljo, dne 5. novembra t. l.

ob treh popoldne v

Chicagi, v

NARODNI DVORANI

vogel 18. ceste in Racine Ave.

Govorniki v slovenskem in angleškem jeziku.

V slovenskem jeziku govori o splošni volilni situaciji v Zed. državah sodr. Et bin Kristan; v angleškem govorita o volilni situaciji za gubernerja v državi Illinois kandidat za to mesto, sodr. Seymour Steadman, in v zadevi kandidature za državnega pravdnika (States Attorney) sodr. Wm. Cunnea.

Shod bo torej z ozirom na važnost volilne kampanje zanimiv. Sedanje volitve odločajo, kdo bo gospodaril v državi, državi in mestu prihodnje štiri leta.

V nedeljo 5. novembra popoldne torej vsi v Narodno dvorano!

Odbor za shod.

Cleveland, Ohio.

Članom slov. soc. kluba št. 27.

V nedeljo, dne 29. oktobra, ob 7. uri zjutraj se vrši raznašanje letakov. Vsi sodrugi, kateri so se javili za raznašanje, in drugi, kateri želijo pomagati, naj pridejo ob zgoraj raznašeni uri v klubove prostore, kjer bodo letaki pripravljeni.

Sodrugi! Samo še nekaj dni nas loči od dneva volitev. Posvetimo ta čas čim večji agitaciji za naše ideje in za ojačanje naše organizacije. Kolikor socialistov, toliko agitatorjev. Izogibanje dela ni znamenje dobrega sodruga.

M. Petrovič, taj.

NAZNANILO.

Članom kluba št. 114 J. S. Z. v Detroit, Mich., naznanjam, da so vsak četrtek zvečer v "Delavskem domu" sestanki veselicega odbora in viničarjev za vinsko trgatvijo dne 5. novembra.

Z ozirom na veselico bodo prihodnja mesečna seja v nedeljo 12. novembra dopoldan točno ob 10. uri. Ker je več važnih stvari za rešiti, pričakujem, da se vsak član te seje udeleži.

Opozorjam tudi člane, da pazno prečitajo glasovnice novih pravil in jih pri prihodnji seji oddajo, ker jih je potreba odposlati.

Končno pozivljam vse člane, da se potrudijo, da bo vinska trgatvija v vsakem oziru najbolje izpadla.

Ivan Potočnik,

tajnik.

NAZNANILO.

Yukon, Pa.

Slovenski socialistični klub št. 171 J. S. Z. v Yukon, Pa., priredi v soboto dne 28. oktobra plesno veselico z vinsko trgatvijo v dvorani "Združenih članov" št. 1. Začetek ob 7. uri zvečer.

Sporod veselice: Od 7 do 8 ure nastop raznih govornikov, od 8. ure naprej pa se vrši vinska trgatvija in ples. Čisti dobiček je namenjen za volilno kampanjo in klubovo blagajno. Ker je klub še le ustanovljen, zato upamo, da bodo delavci vedeli ceniti svojo organizacijo in se v polnem številu odzvali našemu povabilu.

Zabava izborna in grozdja na koše!

Na veselo svidenje dne 28. oktobra!

Anton Oepek,

časni tajnik.

ZA AGITACIJSKI FOND SHODOV.

Slov. soc. klub št. 13 v Sygan, Pa., kot del prebitka od veselice \$11.30 in poslano po tajniku. — Andrew Zupan 50c, Frank Lipar 50c, Oba v Sartell, Minn., in poslano po Liparju. Skupaj \$12.30.

ZA ŠTRAJKARJE V OGLESBY.

Za štrajkujoče člane društva "Mladi Slovenec" št. 42. Oglesby, Ill. S. D. P. Z. so darovali sledeči: Društvo "Moj dom" št. 14 S. D. P. Z., Republic, Pa. svota \$3.00. Društvo "Edinost" št. 34 S. D. P. Z., Yukon, Pa., svota \$10.00. Vsega skupaj prejeli do sedaj \$163.68.

Vsem darovalcem se izreka najlepša hvala za sprejeti dar.

Joseph Meglich, tajnik.

B. 99. Oglesby, Ill.

LISTU V PODPORO.

Nabrano na "Družinskem večeru" soc. kluba št. 110 v Staunton, Ill. in poslano po Mostarju \$3.55. — M. Slabe 50c, Jan Rajer 50c, A. Sternat 25c, J. Polane 25c, Fr. Mokar 25c, Jan Kerbin 20c.

Ant. Mikolič 15c, M. Kenik 10c, Neimenovan 5c, Neimenovan 5c. Vsi v Struthers, O. Frank Kramar 25c, Jan Čopić 25c, Oba v Youngstown, O. Čela svota \$2.80 poslano po L. Zakrajšek. — Andrew Zupan \$1.00, Frank Lipar \$1.00, Oba v Sartell, Minn. in poslano po Liparju. — Slov. soc. klub št. 69 v Hermine, Pa. \$10.00 in poslano po Ig. Kolarju. — Slov. soc. klub št. 13 v Sygan, Pa. kot del prebitka od veselice \$11.31 in poslano po John Polaneu. — Miha Keher, Chicage, Ill. ob času petindvajsetletnice Jože Zavertnika njegove žene in poroki njegove hčerke s sodrugom F. Heinderichom \$2.00.

Vsega skupaj \$31.66. Zadnji izkaz \$416.00. Vsega do danes \$447.66.

Zopet železniška nesreča. Vlak št. 111 Northwestern železnice je na potu iz Milwaukee v Ashland v bližini mesta dne 21. t. m. skočil iz tira in padel v jarek; zahvaliti je vozovom iz jarka, da niso ponesrečili potniki. Mrtva sta strojevodja in kurjač. Strojvodja je dobil hude opekline in glava mu je razbita. Čuvaj v tovarni, ki je videl nezgodo, je dal znamenje za ogenj.

Železniška družba izjavlja, da je to že peti poizkus spraviti vlak raz tir. Nemogoče je dognati, kdo je kriv. Fakt je, da je bilo ogibališče obrnjeno na stranski tir, kazalo je pa zeleno luč namesto rdeče.

Peti poizkus, pa vendar taka malomarnost, da se bo še šesti in sedmi poizkus obnesel! Kaj pa je za par uslužbencev!

Koronerjeva porota v Detroit, Mich., je izrekla, da je železniška družba Grand Trunk odgovorna za nezgodo, ki se je dogodila v noči prvega oktobra na križišču, pri kateri je deset oseb izgubilo življenje. Porotniki so izrekli, da je družba kriva, ker je imela na križišču v službi nesposobnega čuvalja, čigar naloga je bila, da je zapiral zatvornice. Čuvaj je bil pohabljen in ni zaprl zatvornice, ko sta se ob enem bližala križišču tovarni vlak in voz ulične železnice.

Cestno-železniški uslužbenci izjavljajo, da je čuvaj Seabinski spal, ko se je dogodila nesreča.

Kako naj se od pohabljenca zahteva in pričakuje, da bo kos tiskal službi Ampak pohabljenec je cenejši od zdravega uslužbenca. Si-ecer pa počakajmo. Kar je izrekla koronerjeva porota, še ni dejalo sodišče. Pota do obsodbe kapitalističnih družb so dolga.

BAKER NA SEVERU.

Viljalmer Stefanson, kanadski raziskovalec, najbrže se nadaljuje preiskovanje otoka ali kontinenta, ki ga je lansko leto odkril severno od Prince Patrikovega otoka. Tako pripoveduje dr. Rudolph A. Anderson, poveljnik južnega dela kanadske ekspedicije, ki se je letos vrnil v Seattle, Wash.

Ekspedicija je bila razdeljena v dva dela: v severni del, ki je bil pod dr. Andersona, ki je imel nalogo, da logo iskati nove zemlje v Polarnem morju; in južni del, pod poveljstvom dr. Andersona, ki je imel nalogo, da geološko preišče deželo vzhodno od izliva reke Mackenzie, zlasti kar se tiče bakrenih zalozov. Stefanson je našel novo zemljo, Anderson je pa našel veliko pokrajino in jo zaznamoval na zemljevidu, ki je polna labe, v kateri je veliko bakra. Ruda bi se dala z lahkoto transportirati, ne napraviti bi bilo treba železnice do reke Macken-

zie; nato pa po reki lahko vozilo na prež.

Dr. Anderson pravi, da jim je Es-lano prinesel kepo bakra štirideset funtov težko. Dalje pravi, da so med lavo cele reke čistega bakra.

ŠKODOVE TOVARNE V VOJNI.

Praska socialno-demokratsko "Pravo Lido" piše: Petnajstotisoč ljudi dela v škodovih delavnicah v Piznu tudi ob nedeljah in praznikih, da se more zadovoljiti velikim potrebam glede vojnega materiala. Tovarno so v smeri proti mestu razširili s kompleksom novih modernih oddelkov, tako da so se morali izpremeniti mestni regulacijski načrti. Onstran železniške proge, ki je preje proti zapadu obmejevala tovarno, so gotova poslopja za vrsto novih oddelkov. Vsak prazen prostor tovarniškega ozemlja se je v zadnjih mesecih zazidal, mnogim starejšim zgradbam se je dozidalo po eno ali več nadstropij, in ko še vse to ni zadostovalo, so se odločili za zgradbo nove velike podružnice škodovih tovarn v bližini starega strelišča, kjer se je razen tovarniških poslopj zgradi- la tudi nova delavska kolonija. Reser- voir delavskih moči v zapadni Češki tudi ne zadostuje več in iz cele Avstro-Ogrske in tudi iz sosedne Nemčije vro- lelavei semkaj. V tovarni delajo Če- hi in Nemci, Mažari, Hrvati, Poljaki, Slovaki, Nemci in cesarstva; slišijo se jeziki vseh narodov v monarhiji. Baterija za baterijo se prebira in od- pravljajo na železnico, poskodovani ti- povji se popravljajo z največjo nagli- co. Strelišče ne zadostuje več za pre- laževanje novih in popravljenih to- pov, možnarjev in strojnih pušk: ra- vnokar pripravljajo novo, veliko večje strelišče. V mestu se cel dan sliši gro- menje topov, da šklopetajo šipe v o- knih; vmes prasketajo tu in tam stroj- ne puške. In prebivalstvo se spominja naših čet v Galiciji, kjer je velik del doseženih uspehov pripisati škodovim topovom.

NAROČNIKOM DRUŽINSKE GA KOLEDARJA.

Naš "Koledar" še ni izšel. Ne- kaj zamude je v tiskarni, nekaj pr- v tem, ker urednika ni v Chicagi. Naročila se seveda sprejemajo. Kdor ga bo preje naročil, ga bo tudi prej dobil. Vse stroške, pa naj si pošta ali pa expres, plača- mo mi v Chicagi. Ker so pri večjih naročilih manjši stroški, smo tudi po tom določili cene, katere so sle- deče: Od 1 do 10 kol. stane 50c.ko- mad. Od 10—50 je 47c. komad. Od 50—100 je cena 45c. od 100 in dalje pa 40c. komad. Socialistič- ni klubi, zastopniki Proletarca, kakor tudi uradniki različnih podpornih društev, dobe na kre- dit, vsi drugi morajo pa plačati koledarje v naprej.

ČUVAJTE SE, JESEN JE TU!

Veliko izmenjavanje tempera- ture in vlažnost je sedaj jako ro- dovito zarezališče bolezn. Če ste eden izmed onih, ki trpite na rev- matizmu v mišicah in členkih ali na nevralgiji, vedite, da je Triner-jev Liniment najboljšo zdravilo za take bolezni. Drgnite se z njim na tistem mestu, kjer čutite bole- čine. Vase ga ne smete vzeti. Ce- na 25 in 50 centov po lekarnah, po pošti pa 35 in 60 centov. Če ste se prehladili, če kašljate, če imate bolan vrat, ako imate vnetje v s- nplniku, Vam da Trinerjev Cough Sedative (zdravilo za kašelj) na- galo pomoč. Cena je ista. Josip Tri- ner, izdelovalec-kemist, 1333-1339 S. Ashland Ave., Chicage, Ill. (Adv.)

KAKI IZBORNI LINIMENT

Ima veliko število uporab v vsaki hiši. Nikoli ne poteče dan ne da bi ga kaki član imel pri- liko rabiti.

Severa's Gothard Oil

(Severovo Gothardsko Olje) je taki liniment ter se že rabi preteklih 35 let. Izkazal je svojo vrednost pri zdravljenju

REVMAZIMA, NEURALGIJE, IZVINJENJ, OTOLKLJAVEJ, OTEKLIN, OTEKLH ŽLEZ, OKORELIH SKLEPOV IN MIŠIC, KRČEV, BOLEČIN IN BOLESTI.

Cena 25 in 50 centov.

Čitajte sledeče pismo: "Severovo Gothardsko Olje se je izkazalo zelo uspešno. Moja žena je imela hude bolečine v nogah toda po rabljenju Severovega Gothardskega Olja so bolečine postale manj hude in ko je porabila pol steklenice, so bolečine popolnoma izginile."

John Mikulastik, Rfd. No. 1, Box 96, Iron Mountain, Mich.

Kupite Severovo Pripravke v lekarnah. Ako jih ne morete dobiti, naročite jih od nas. Zavržite nadomestive.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarce" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	\$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaskih klavnic	75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	50
Proletariat	10
Ethel Kristan: Nevarni socializem	10
Kdo uničuje proletarijat v malem	10
Socializem	10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	10
Kapitalistični razred	10
Vojna in socialna demokracija	15
Prof. Wahrmond (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svestobna znanost	25
O konsumnih državah	10
Zadruga prodajalna ali konsum	05
Kako je lep vojaški stan. (Poljudne zbirke "Več luči!" 6. snopč.)	10
Katoliška cerkev in socializem	10
Spoved papeža Aleksandra	10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštuno prosto.

PROLETARCI,

4008 W. 31st St.,

CHICAGO, ILLINOIS.

Božične darove v denarju.

Je treba čim prej odposlati, ako želimo, da naši dragi v stari domovini praznujejo 25. decembra, največji praznik. Treba je vedeti, da parolno- di ne odhajajo tako pogostoma kot so pred vojno in vsled tega vzame veliko več časa, predno pošta pride v stari kraj.

POŠLJITE DENAR V STARO DOMOVINO TAKOJ!

Ako želite, da bo poslani denar sigurno in hitro izročen v roke na- slovljenca v domovini, potem se poslužite

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLINOIS.

katera je pod državnim nadzorstvom. Kapital, prebitek in uloge \$6,500,000.00.

Vabilo na plesno veselico

katero priredi

SLOVENSKA "MOXHAM" GODBA

V JOHNSTOWN, PA. DNE 4. NOVEMBRA NA OHIO ST.

V DVORANI DRUŠTVA "TRIGLAV".

Tem potom uljudno vabimo vse rojake in rojakinje, kakor tudi brate Hrvate iz Johnstowna in okolice, da se naše veselice v obilnem številu udeležijo. Godba nam bode igrala mnogo krasnih komadov pod vodstvom Joe Rogel-a.

Za sveže pivo, kakor tudi za prigrizek bode dobro preskrb- ljeno.

Vstopnina za moske je \$1.00. Dame vstopnine proste. Toraj na svidenje v soboto dne 4. novembra!

ODBOR!

Vabilo na veselico

katero priredi

Jugoslov. Soc. klub. št. 167

v Southview, Pa.

dne 28. oktobra, t. l. v Sam Foxa dvorani.

Najuljudnejše vabimo vse slovensko občinstvo iz Southview in bližnjih naselbin, da se blagovolijo mnogoštevilno udeležiti te naše veselice.

Zabava bode izvrstna, preskrbljena bo s hladno kaplico in dober prigrizek bo na razpolago.

Začetek točno ob 6 uri zvečer. Vstopnina \$1.00.

Dame so proste vstopnine.

K obilni udeležbi vabi Odbor!

Pozor!

Slovenci in vsi drugi jugoslovani sirom mesta Detroit se najuljudnejše vabijo na

veliko jesensko veselico z vinsko trgatvijo

katero priredi

Slov. Soc. Klub št. 114 v Detroit, Mich.

V NEDELJO DNE 5. NOVEMBRA, t. l. NA 387 FERRY AVE., V DELAVSKEM DOMU.

Začetek bo točno ob 3 popoldan.

Ob 3:15 prikorakajo oče župan, občinski tajnik in redar z osmimi pari viničarjev in krasnimi viničarkami v

NARODNIH NOŠAH.

Ob 3:30 bo slovesno otvoril župan vinsko trgatvijo, na kar bo dovoljeno vsakemu pošteno krasti ako ga viničarji ne bodo zasačili, poleg tega pa bodo še raznovrstne druge zabave, ples, dobra pijača in prigrizek.

Vstopnina je samo 25c.

Dame so vstopnine proste.

Za mnogoštevilno udeležbo se priporoča

ODBOR!

MEDNARODNO PRAVO.

(Konec s 6. strani).

naravno je, da mora biti tisti, ki pride z milijonarskim trustom v konflikt, na slabšem, ker ne more imeti enako dobrih juristov, da bi zastopali njegovo stvar.

Tako je v privatnem pravu in vsak dan se zgodi, da se po njem tepta in da se zasmehuje.

Ali sedaj gre za mednarodno pravo, za pogodbe in dogovore visok vlad, podpisane od kraljev in cesarjev. Za mednarodno pravo gre, o katerem se je mislilo, da je trdno kakor skala. Kajti ustanovljeno je bilo od tistih, ki zastopajo najvišjo moralo in najsvetejše ideale. Njegovi zaščiteniki so tisti, ki jih je sam Bog v svoji milosti postavil na njihova mesta. Mednarodno pravo se opira na najvišje avtoritete tega sveta. Njegovi stebri so etični.

In sedaj je to mednarodno pravo taka uboga para, da ne more biti ubožnejša. Kmalu se bo lahko razpisala nagrada za tistega, kdor najde v

njem vsaj še eno pogodbo ali določbo, ki ni bila tekom te vojne poteptana. Obe strani sta takorekoč tekmovali, katera si bo več dovolila. Druga očita drugi kršitve, in pravzaprav imata obe prav.

Prav sedaj se zopet vodijo prepri o mednarodnem pravu.

Zdi se, da je bila trgovska submarinka "Deutschland" le nekakšen poizkus, koliko da more tvegati podmorska ladja v veliki daljavi in koliko varnosti ima. Sedaj, ko se je to preizkusilo, je priplavala prava bojna submarinka čez ocean in potaplja barke blizu našega obrežja. Vsa kontroverza o submarinkah se je vsled tega zopet oživila. Mednarodna vprašanja so zopet na površju, a stvar je vendar ta, da se krši mednarodno pravo slejkot prej, kjer se more, in krši ga, kdor ga le more.

Pravo! Ubogo pravo!
Privatno ali mednarodno — v kapitalistični družbi služi le zasmehovanju.

Kaj je verstvo.

F. V. Krejčí.

(Nadaljevanje).

Tem pa, ki so bili s celim nagnenjem svoje nature rojeni za neverstvo življenje — in teh je v današnji dobi ogromna večina — je to poslednje zadostovalo samo za to, da jim je odprlo oči. Verstvo jim je bilo prednašano kot božje razodetje in njegova npravnost kot sestava strogega razmerja k nadnaravnim močem in k večnosti; kot nekaj absolutnega, kar nalaga človeku nezmerne zahteve in s svojo težo naravnost uničuje. In vendar še niso zapustili šolskih klopi, pa so se spoznali, da s temi zahtevami nikdo resno ne misli. V istem velečastitem, ki jim je za vzor postavil svete puščavnike in mučenike, so videli oboječega moža, ki ljubi nasladi in komodnost in ki se mu življenje ne prikazuje ravno kot solzna dolina in ki tudi z nobeno čednostjo ne sega nad druge ljudi. Videli so, da stariši, četudi jih uče moliti in jih pošiljajo v cerkev, sami ne molijo in ne hodijo v cerkev, zakramentov ne sprejemajo in o duhovnih govorih z brezbriznostjo ali z jasno antipatijo. In čim bolj so opazovali življenje, tembolj so spoznali, da po tem, kar jim je bilo pridgovano pod grozovitju časnih in večnih kazni kot edina pot k zveličanju, nihče ne živi in da nikdo ne računa z možnostjo nadprirodne poseganja. Videli so, kako se ljudje ženejo za uspehom, kruhom, srečo, slavo, toda nikjer niso videli, da bi v njihovem življenju odločeval ozir na večno izveličanje. In zato vendar niso vsi ljudje hudobni in vendar ne zaslužijo peklenjskih muk, saj vendar tudi dobro delajo? Či bi jih hoteli pogubliti, bili bi skoro vsi prisiljeni pogubliti tudi lastne roditelje in osebe, ki so nam najbližje.

In spoznali smo dvojce: po verskih zapovedih da večina ljudi ne živi, in drugič, da je mogoče biti dober in npraven tudi brez verstva. Teh dvojce spoznanj je odločilo pri večini nas glede usode vere. Opustili smo jo, sicer bi se bili čutili kot izjeme, bele vrane sredi ostalih ljudi. In zakaj vstrajati pri nečem, po čemur se ne ravnamo niti ti, ki nas tega učijo? In kako mogoče vstrajati pri tem, ko pa vsak novi poznanek prirode in zgodovine govori proti temu?

Približno toliko vemo o verstvu, kot o notranjem dejstvu. Enkrat je bilo za nas zelo močna resničnost, toda jeno je bilo. Kot svet izgubljenih iluzij in bajk leži za nami. Pojem verstva nam je bil umetno vcepljen in nič ne govori za to, da bi si bili kakšne posebne verske potrebe sami ustvarili in da bi na primer s svojo lastno notranjo nujnostjo prišli k veri v boga in neumarjenost, ko bi nam ne bila izza detinstva vcepljana in direktno zapovedana. Verstvo torej ni bilo plod našega lastnega razvoja, temveč je bilo od zunaj vcepljeno in kar se je prijelo le za kratko. Nasprotno, naš razvoj nas je vodil od njega proč, nujna zakonitost naše duševne rasti in nmskega jačanja nas je naganjala lomiti verige, v katere je hotelo ono vključiti naš svetovni nazor.

Kaj je mogoče sklepati iz teh notranjih fakt za razrešitev verskega vprašanja? Mislim, da to: versko vprašanje ne sme biti za nas stavljeno kot problem, kako ohraniti za vsako ceno verstvo in ga rešiti iz sedanje krize. Vsakdo, ki je zaživel v sebi oni proces, ki sem ga ravno kar naslikal, ima pravico protestirati proti takšni razlagi. Zakaj bi moral reševati nekaj kar nisem ustvaril, kar mi je bilo umetno in brez moje volje vsiljeno in česar sem se v lastnem razvoju osvobodil kot ovirajočih verig in teže?

Isto velja tudi o zahtevi: na vsak način iskati nadomestila za vero. Ne čutim nobene subjektivne nujnosti in dolžnosti, da bi nadomeščal nekaj, česar nisem pridobil iz lastnega hrepenenja in potrebe in česar si ne želim. Po nadomestilu hrepenimo tam, kjer smo nekaj izgubili in kjer ta izguba pomenja bolesto ohromljenje naše nature. Opustitev vere pa pomenja raztrganje gotovih vezij, torej korak k svobodnejšemu in samostojnejšemu, izdatnejšemu in bogatejšemu življenju. Žive pa ljudje, ki kljub vsemu temu bolesto čutijo zgubo vere in ki ne morejo biti brez nadomestila za njo. To je čisto neznatna kategorija ljudi, v katerih je potreba po verstvu vrojena dispozicija, toda njihova mala vsotica ne more in ne sme predpisovati ostali večini ljudi, ki zgubo vere preživljajo čisto mirno in katerih ne vznemirja potreba nekakšnega nadomestila v tej meri, da bi bilo treba za vsako ceno postaviti novo verstvo.

Toda za nas verstvo ni le gotovo premagano notranje dejstvo, ampak je tudi dejstvo zunanje. Živeli smo ga sami v sebi, dalje življenje nas je od njega odstranilo, zato pa vendar kljub temu vidimo okoli sebe njegov izliv. Zato si ne tvorimo pojma verstva le iz sebe, ampak na podlagi tega kar je okoli nas in kar je bilo pred nami.

Če s tega stališča gledamo na verstvo, tedaj

vemo približno toliko: okoli nas eksistirajo cerkve, to je družbe ljudi, ki verujejo ali pa se delajo kot bi verovali v verske nauke ali pa sploh ne verujejo, pa so jih cerkve vseeno vrstile v število svojih privržencev. Toda seveda gotov del jih veruje. Teh, ki še v odrasli dobi verujejo vse to, kar nam je bilo v mladosti predloženo k verovanju kot neobhodni pogoj zveličanja, je seveda neskončno malo, če so sploh takšni — večina teh, ki se smatrajo za vernike, dela to z gotovim pridržkom in na podlagi kompromisa med vero in razumom, versko npravnostjo in življenjem. Izberejo si izmed dogem le one, ki se najmanj protijo razumu in izpolnjujejo izmed božjih zapovedi le one, katerih izpolnjevanje je najlažje, ki ne zahtevajo nikakšnih žrtv in ki se najmanj protivijo praktičnim interesom. Ljudi pa, ki bi živel popolno versko življenje, takšnih morda sploh ne poznamo.

V celum svojem življenju nisem videl katolika, ki bi bil z nauki svoje cerkve in z njenimi zapovedmi tako preinjen, da bi živel z dušo popolnoma v boga potopljeno in posvetil cele svoje življenje misli na večno izveličanje. Tudi najpobožnejši visi tako zelo na pozemskih stvarih, da vtešuje v sebi le del verskega duha, večji ali manjši. Skratka: verstva v popolnih njegovih pojavih danes oči sebe sploh ne opazimo. Kar vidimo pri ljudeh, to vse je le znamenje propagiranja, nehanjanja verstva, vse to je komodno, polovično in lakšno — toda vendar je vse to le verstvo, četudi v ostavkih, razvalinah in pastorskih izrodkih.

(Konec pride).

Znani profesor Muensterberg pripoveduje, da sklenejo Rusija, Nemčija in Avstrija še pred spomladjo separaten mir in povrh še zvezo, kateri se pridruži še Japonsko.

Muensterberg pravi, da ima zanesljive informacije. Ne vemo, odkod jih ima; ali to je gotovo, da je taka reč popolnoma mogoča. Vjemala bi se predvsem s tradicijo nemške policije, ki je vedno iskala prijateljske stike z ruskim carizmom. Vjemala bi se s tradicijo tistih krogov, ki še vedno vladajo na Ruskem, ki so vedno zahtevali zapupne zveze v pruskim kaiserstvom in ki še zdaj neprenehoma hvalijo Prusijo in napadajo Anglijo.

Taka zveza bi bila tudi naravna. Bila bi mogočna zveza nazadnjaštva zoper napredek. Rusija, Nemčija, Avstrija, Japonsko — glavni predstavniki reakcije!

Ampak v vseh teh deželah žive narodi; in med njimi in vladami je razlika. Sedanja vojna ne bo rešila svetovnih problemov v naprednem duhu; ali za večnost ne prepreči te rešitve.

Zvezna vlada v Washingtonu je izdala obvestilo, s katerim opozarja avtomobiliste, naj ne kupujejo gazolina tam, kjer se meri z avtomatičnimi pumpami. Osemdeset odstotkov teh pump daje bajne slabo mero. Na ta način je Standard Oil Co. "zaslužila" nekoliko milijonov po strani.

Če izdaja vlada taka obvestila, mora pa imeti podlago za svojo trditve. Menda bi imela vlada tudi še kakšno drugo sredstvo, s katerim bi lahko ustavila take "profite". Kajti proti separstvu z vago so tudi v Zedinjenih državah zakoni. Ampak zanimivo je dejstvo tudi samo na sebi. Morda bo zdaj marsikdo laže razumel, na kakšen način se hitro "zaslužijo" milijoni.

Župani in občinski svetovaleci mnogih mest v Ontariu in Quebecu so poslali prošnjo na kanadsko vlado, da prevzame kontrolo nad živili in regulira cene v Kanadi. Tej prošnji so se pridružili tudi zastopniki delavskih organizacij. — V tem je prvi priznanje, da ima vojna v Kanadi enake posledice kakor povsod, in drugič da je privatno kapitalistični sistem ubog revež, ki si še sam ne more pomagati, čim postanejo razmere bolj kaj nenavadne.

Kultura je plod mednarodnega dela.

Najzanesljivejše sredstvo,
da pridobite

VOLILCE

ZA SOCIALISTIČNO STRANKO.

je to, da pridobite "Proletarcu" naročnike. Kdor bo redno čital "Proletarcu", bo moral spoznati, da želi sam sebi hudo, če glasuje pri volitvah drugače kakor

SOCIALISTIČNO.

Ako čitaš Proletarca, pa spoznaj, da je dober list in te zanima, tedaj ga pokaži še tovarišu in mu ga priporoči, da bo tudi on to izvedel, kar izveš ti in se nauči, česar se učiš ti. To bo duševni dobiček zate in zanj.

Najboljše agitatorično sredstvo za jesenske volitve je socialistični časopis. Razširjajte Proletarca!

Neprijetna razvada.

Eden najbolj vznemirjajočih simptomov kronične želodčne bolezni je plin v želodcu in odvajalnih organih. Ta plin se nabira in ta neprijetna razvada povzroča, da bolnik ne more občeavati s treznimi ljudi. Trinerjevo ameriško grenko vino gre do korenja tega zla. Izčisti želodec in hitro odvaža vse nečisto iz odvajalnih organov. Še mnogo drugih bolezni je, ki se lahko ozdravijo s Trinerjevim ameriškim grenkim vinom. Pri slabi krvi, pri zgubi apetita ni boljšega zdravila. Cena \$1.00. Po lekarnah. Jos. Triner, 1333-1339 So. Ashland Ave., Chicago, Illinois

ROJAKOM NA ZNANJE.

Cenjenim rojakom v Chicagu, Waukeganu, Kenoshi in Milwaukee naznam, da sem prevzel dobroznano gostilno Jazbec in Omahne, bivši Martin Potokarjev Place, na 1625 S. Racine Ave., ter se jim priporočam za ožilen obisk. Točil bodem najzibornejša pijačja ter vsakemu kar najbolje postregel.

JOE PITT

Jos. Pungertič ali po domače Skut
1625 S. Racine Ave., Chicago, Ill.
Telephone Canal 3014

Central Hotel

Conemaugh, Pa.

Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Ako želiš čitati najnovejše in dobre novice, potem se naroči na "Milwaukee Leader" največji socialistični dnevnik vzhodno od mesta New York. Stane 25c na mesec. Milwaukee, Wis.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameri ki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane \$1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

Dr. Richter's Pain Expeller

za revmatične bolezni, za bolečine otrplosti sklepov in mišic.

Pravi se dobi le zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke s Sldro.

25 in 50 centov vseh lekarnah, a pa naročite si za ravnost od

F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

MODERNA KNIGOVESNIOA

Okusno, hitro in zpešno des za privatnike in društva. Sprejemo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Niske cene in poštna postrežba.

BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.

CARL STROVER

Attorney at Law

Zastopa se vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3969

Jr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranovalnik.

Zdravniška praksa brezplačno — plačati je le zdravila 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pe achi, od 7 do 9 urej. Isten Chicago. Hvali bolniki kaj pijejo slovenske

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtnom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizu cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska številka: 224 m.

James F. Stepina,
predsednik.
Christian R. Walleck,
I. podpreds.
Emanuel Beranek,
II. podpreds.
Adolf J. Krasa,
blagajnik.

Ravnateljski odbor:

Michael Zimmer, predsednik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Blankin
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Kraas
Ernest Kunde
James F. Stepina
C. R. Walleck

Ameriška Državna Banka

1825-27 Blue Island Avenue, blizu 18-ste ulice,
CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . \$500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer vse druge dneve pa do 5½ popoldan

Pošiljamo denar v stari kraj brzo in točno.

POZOR!

Zaradi nepričakovane naglega dvigovanja in nestalnosti kronske vrednosti, nemogoče je določiti stalno ceno, ali vse naše cene bodo računane po najnižjem dnevnem kurzu. Uprašajte ali pišite po cene.

Obsežni denarni premet in nizke cene. Vse pošiljave garantirane.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,

2711 South Millard Avenue,
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastoni.

Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

NOVA IZBIRA, NOVE CENE!

Slovenskih grafofonskih ploč imam v zalogi le še par sto. Naročite, dokler ni prepozno! Tudi nekaj zlatnine še imam. Požurite se, dokler mi zaloga ne poide!

Anton J. Terbovec,

P. O. Box 1 Cicero, Ill.

LOUIS RABSEI

moderno urejen salon

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.

Telefon 1199

SLOVENC!

pristopajte k

SLOVENSKE NARODNE PODPORN JEDNOTI.

Zavarujete se lahko za \$1.00, \$2.00 ali \$3.00 dnevne bolniške podpore in za \$150, \$600, \$1000 ali \$1500 posmrtnine.

Pišite za pojasnila glede ustanovitve novih društev gl. tajniku Johnu Verderbar, 2078 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ne igray se z zdravjem!

Zdravje je več vredno ko bogastvo. Ako se počutiš dobro, nikar ne spravljaj v nevarnost svojega zdravja s tem, da poskušaš raznovrstne alkoholne grenčice, ki ne oslabe samo krvi, marveč več ali manj uničujejo krvne celice. Kri je takorekoč reka, ki ti daje dragoceno življenje. Ona se pretoka po arterijah in žilah in prinaša hrano vsaki posamezni celici in okrepuje vse telo. Istočasno odstranja nepotrebne snovi, ki se prehitro zbirajo, in pokončuje raznovrstne bacile. Radi tega se treba ogibati vsega, kar bi oslabiljevalo in storilo nezmožne krvne celice. Edinole silna, močna krvna telesca so sposobna, da izvršujejo namen, ki ga imajo, namreč: Ohranjati in varovati. Cisto naravno vino jim nikakor ne škoduje. "Ono okrepuje živčni sistem in usposablja telo, da izvršuje svoje glavne namene", pravi Dr. Armand Gauthier, član francoskega zavoda, v svojem predavanju, ki ga je imel pred zdravniško komisijo v Parizu.

Trinerjev Ameriški Eliksir iz Grenkega Vina.

To sredstvo, s kojim se nobeno primerjati ne da, je sestavljeno iz rastlin, korenin, ki so priznane zdravniške vrednosti, in iz naravnega, čistega, popolnoma zrelega vina. Nima nikakih kemikalij ali strupov. Pospešuje prebavo, okrepuje organe, jih oživlja in daje moč živcem. Pomaga pri

**ZAPEKI
VETROVIH
NAPENJANJU
GLAVOBOLU**

**NERVOZNOSTI
SLABOKRVNOSTI
POMANJKANJU ENERGIJE
SPLOŠNI SLABOSTI**

hitro in sigurno. Odkloni kratkomalo vse ponaredbe, ki žo samo denar! Naše načelo je, da izgotovimo sredstvo, ki je dobro, ki pomaga — in naša cena ostane — naj se cene tvarin, posebno vina, še tako dvigajo — vedno iste: \$1.00. — PRI VSEH DRUGISTIH.

Sedanji letni čas pripelje seboj raznovrstna nezadržana goste, posebno revmatizem in nevralgijo. Ali vse, kako jih sprejeti? Najboljši način je, da rabiš TRINERJEVO OBLIZ. Je izvrstno zdravilo, ako te boli vrat, ako imaš otekline, razpokline itd. Cena 25 in 50c, pri vseh drugistih, po pošti 35 in 60c.

Pri vseh boleznih, ki so spojene s kašljem, rabi Trinerjevo zdravilo 25 in 50c (TRINER'S COUGH SEDATIVE), cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

JOS. TRINER

kemik izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave.

Chicago, Ill.